

AIVOITUKSIA MUSIIKISTA JA ÄÄNESTÄ

Musiikin, äänen ja kuuntelemisen
tarkastelua eri näkökulmista

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikki- ja draamainstituutti
Musiikkipedagogi
Varhaisiän musiikkikasvatus
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Nelly Sandiia Kaiponen

Lahden ammattikorkeakoulu
Musiikkipedagogi

KAIPONEN, NELLY SANDIIA: Aivoituksia musiikista ja äänestä:
Musiikin, äänen ja kuuntelemisen
tarkastelua eri näkökulmista

Varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnäytetyö, 50 sivua

Kevät 2016

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyöni käsittelee kuuloaistia, kuulemisen ja kuuntelemisen kokemuksia, etenkin musiikillisesta näkökulmasta. Perehdyin erilaisiin kirjallisiin lähteisiin ja sen lisäksi halusin tuoda kokemuksen lähemmäksi lukijaa esimerkeillä omista kuulemisen kokemuksistani sekä haastatteleamalla muita. Toivon myös valaisevani samalla lukijalle kuulemisen ja kuuntelemisen moninaisuutta ja yksittäisten ihmisten kokemusten erilaisuutta.

Tarkastelen musiikkia, ääntä ja myös hiljaisuutta sekä sitä, millainen kuulo aistina on. Lopussa kerron myös siitä, miten olen pedagogina opettanut kuuntelemista ja luonut kuulemisen kokemuksia.

Kuulemisen kokemukset ovat hyvin erilaisia, ja kuuntelemisen kykyään voi kehittää. Kokemusten yksilöllisyys oli minulle jossain määrin jopa yllätys, vaikka olen kuulemiseen ja kuuntelemiseen perehtynyt jonkun verran aikaisemminkin. Sekä kuulo aistina että omat kuuntelemisen tavat ovat usein itsestään selvänä pidettyjä. Toivon, että työ herättää ajatuksia ja tuottaa tietoa lukijalle.

Asiasanat: kuulo, kuuleminen, kuunteleminen, kuulemisen kokemukset, musiikki, musiikin vaikutus ihmiseen, melu, hiljaisuus, ääni

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Music Education

KAIPONEN, NELLY SANDIIA: Ideas on Music and Sound:
Exploring music, sound and hearing
from different perspectives

Bachelor's Thesis in Early Childhood Music Education, 50 pages

Spring 2016

ABSTRACT

My thesis is about the sense of hearing, hearing, and listening experiences, especially from the musical perspective. I studied different kinds of literary sources related to the topic. And, I wanted to bring all of this closer to the reader by sharing my own experiences and by interviewing others and sharing their experiences as well. I hope that I can bring some light to the reader on how versatile the sense of hearing really is and how differently we really hear.

I review music, sound and also silence, and examine what kind of sense hearing is. At the end some examples will be given on how I teach listening and create hearing experiences.

Hearing experiences are very different and it is possible to train your ability to hear. Individuality in experiences was somewhat a surprise, even though I have been studying the subject for some time. Both hearing as a sense and personal ways of listening are often taken for granted. I hope that the thesis invokes some thoughts and brings some new information to the reader.

Key words: sense of hearing, listening, music, influence of music, noise, silence, sound

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	MUSIIKKI JA AIVOT	2
	<i>MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 1</i>	10
3	MUSIIKKI TERVEYDEN EDISTÄJÄNÄ	11
	<i>MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 2</i>	17
4	MITÄ MUSIIKKI ON?	18
	<i>MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 3</i>	24
5	VIRE	25
	<i>MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 4</i>	28
6	MELU	29
	<i>MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 5</i>	32
7	KUULO	33
8	MUSIIKKI JA KUULEMINEN PEDAGOGISESSA TYÖSSÄ	36
	Kymmenen harjoitusta	36
9	MUSIIKIN KOKEMUS MEISSÄ	41
10	YHTEENVETO	46
	LÄHTEET	48

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee kuuloaistia ja kuulemisen kokemuksia. Aihe on tullut minulle vuosien varrella monella tapaa tutuksi useammaltakin näkökannalta. Olen saanut opetella monta tapaa kuulla ja kuunnella, niin musiikin harrastajana, muusikkona, musiikkiteknologina kuin nyt musiikkipedagoginakin.

Tässä opinnäytetyössäni tutkin pienimuotoisesti erilaisia kuulemisen kokemuksia. Olen etsinyt tietoa internetistä, artikkeleista, opinnäytetöistä ja perehtymällä kirjallisuuteen. Haluan tuoda kokemuksen lähemmäksi lukijaa muistelemalla omia kokemuksiani siitä, miten kuulen ja kuuntelen, kuin myös haastatteleamalla muita. Toivon myös valaisevani samalla lukijalle kuulemisen ja kuuntelemisen moninaisuutta ja yksittäisten ihmisten kokemusten erilaisuutta.

Tarkastelen tässä työssä monia aiheita, jotka liittyvät edelliseen.

Tarkastelen musiikkia, ääntä ja myös hiljaisuutta sekä sitä, millainen kuulo aistina on. Lopussa kerron myös siitä, miten olen pedagogina opettanut kuuntelemista ja luonut kuulemisen kokemuksia.

Halusin erityisesti tietää, miten erilaisia kuulemiskokemukset eri ihmisillä oikein ovatkaan. Senhän me tiedämme jo, että me kaikki kuulemme eri tavoin, mutta toivon, että omat sekä haastattelujen kautta saadut käytännön kokemukset valottaisivat asiaa enemmän. Haastatteleamalla toivoin saavani tietää, miten eri tavoin musiikki on merkityksellistä eri ihmisille.

Olen rakentanut tekstikokonaisuuden siten, että asiateksti ja vapaampi kokemuksellinen teksti lomittuvat vuorotellen.

2 MUSIIKKI JA AIVOT

Musiikista voi olla monia mielipiteitä ja käsityksiä, jopa sellaisten asioiden kesken, mitä olemme siitä sopineet. Voimme kuunnella kahden kapellimestarin version samasta kappaleesta, johon säveltäjä on kirjoittanut ohjeet mahdollisimman tarkasti. Siitä huolimatta, että kapellimestarit noudattavat säveltäjän nuottikirjoitukseen kirjaamia ohjeita, saamme todennäköisesti kaksi eri versiota, joista kumpikin voi olla yhtä oikein. Heistä kumpikin on kuitenkin etsinyt tulkinnallaan vastinetta sille, miltä he kuvittelevat, että kappaleen pitäisi kuulostaa.

Siinä kun jollekin ajankohtainen ”hittibiisi” on parasta musiikkia, se on toiselle liian yksinkertaista ja tapahtumatonta. Eri käsityksiä on myös siitä, kuka on hyvä muusikko tai millainen on hyvä bändi. Usein tähän vaikuttaa se, mitä aisteja meillä on käytettävissä. Tällä tarkoitan sitä, olemmeko esimerkiksi live-keikalla, missä näkö ensisijaisena aistina vaikuttaa jokaisen näkevän kuulemisen kokemukseen, tai kuuntelemmeko me esimerkiksi hyvillä kuulokkeilla rauhallisessa tilassa yksin ollessamme, jolloin kuulo on ensisijainen aisti. Myös se vaikuttaa, mitä tunnemme samaan aikaan. Kuulemisen kokemukseen ja jopa kykyyn vaikuttaa sen hetkinen mielialamme tai esimerkiksi paikka, missä olemme.

Musiikissa on tulkinnanvaraa sekä sisäisesti että ulkoisesti. Tähän tietenkin vaikuttaa se, että miellymme eri asioihin, mutta siihen vaikuttaa myös se, että konkreettisestikin kuulemme eri tavalla. Kuulo ei kuitenkaan ole korvissamme. Yksinkertaistettuna voisi sanoa, että korvat vain välittävät tiedon varsinaiselle kuuloelimellemme, aivoille.

Musiikkia ja aivoja on tutkittu paljon. Ihminen on yrittänyt löytää ratkaisua kysymykseen siitä, mitä aivoissa tapahtuu, ja paljon onkin löydetty. Musiikin vaikutukset ovat olleet nähtävissä elävässä elämässä jo ennen kuin aivokuvauksien mahdollisuudet paranivat niin paljon, että niistä alkoi näkyä jotain. Nykyään musiikin on todettu aktivoivan aivoja hyvin paljon ja

monilta osin. Aivokuvausten tarkentumisen myötä on alettu ymmärtää, miten paljon musiikki saattaa oikeasti vaikuttaa aivojemme toimintaan.

”Osa tunteiden ilmaisemisesta sisältää teknisiä ja mekaanisia tekijöitä, ja osa jotakin, joka säilyy arvoituksena”. (Levitin 2006, 209)

Tiede ei aivokuvauksillakaan ainakaan täysin pysty selittämään, miksi meitä liikuttaa jonkun tietyn muusikon musiikki ja esiintyminen. Kaksi tekniseltä osaamiseltaan samantasoista muusikkoa voi soittaa samaa kappaletta, mutta jostain syystä vain toinen versio liikuttaa. Kuulemiseen liittyy parhaimmillaan monta vuorovaikutustilannetta: se, mitä musiikin esittäjä kokee suhteessa musiikkiin, se, mitä kuulija kokee suhteessa musiikkiin, se, mitä he kokevat keskenään, siis esiintyjä katsojaan ja katsoja esiintyjään nähden. Kaikkea, etenkin tunteiden osalta, tuskin saamme tieteen keinoin tietää. Kuulon ja kuulemisen voisi tällä perusteella myös todeta toimivan hieman monimutkaisemmin kuin miten sen äkkiseltään miellämme.

Kun esitetään kysymys, lähtekö puusta ääni, jos se kaatuu eikä kukaan ole sitä kuulemassa, on siihen helppo vastata: ei. Siitä lähtee kyllä äänen aihio, ääniaaltoja eli ilmanpaineen vaihtelua, mutta ääni muuttuu ääneksi vasta, kun korvat ottavat ääniaallot vastaan ja aivot tulkitsevat sen ääneksi. Ilman paineaallot ovat aihio, korva työskentelee mekaanisesti, ja vasta aivot kertovat meille, miten meidän kuuluu asia ymmärtää: miten me sen kuulemme. Kuulo on *aivojemme käsitys* kuulemastamme.

Musiikin suhteen maku on myös tottumuskysymys. On helppoa todeta, että jokin musiikki on ”hyvää musiikkia” ja jokin ”huonoa musiikkia”, mutta jos siihen kysyy perusteita, ei useinkaan ole muuta perustetta kuin se, että toisen hyvä on toisen huono. Tämän saman kysymyksen äärellä ollaan usein myös musiikin opiskelijan tutkintoarvioinnissa. Toki ”puhtaus on puoli ruokaa”, ja näin on myös sävelpuhtauden kanssa. Mutta kun tunne vaikuttaa käsityksiimme ja kuulo on aivojemme tulkinta, vaikuttaa

kuulemamme arviointiin myös oma tunnetilamme.

”Musiikki ei ole koskaan tunnevapaata”, toteaa dosentti Minna Huotilainen artikkelissa Soittaminen jumppaa aivojamme (Karjula 2009, 2, 3). Hän jatkaa, että puheessa voidaan luetella faktoja, ominaisuuden puuttuessa musiikista kokonaan:

Musiikissa on aina joku tunne mukana. Aivotutkijan näkökulmasta voisi melkein sanoa, että se, mitä aivoissa tapahtuu musiikin kuuntelun aikana, on paljon enemmän kuin mitä aivoissa tapahtuu puhetta kuunnellussa. (Huotilainen 2009).

Kuitenkin musiikkia saatetaan arvioida numeroin. Asia, jota vielä voisi ajatella arvioitavaksi numeerisesti, on soiton tekniikka. Ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että taitavan soittajan soitosta ei voida irrottaa erillistä tekniikkaa, jota voisi sitten arvioida. Tekniikka ja ilmaisu kietoutuvat aina yhteen. Kaikki ilmaisu ei ole ilman taitavaa tekniikan hallintaa edes mahdollista.

Siispä kun lähdemme konserttiin nauttimaan musiikista, odotamme hyvää suoritusta. Kun lähdemme nauttimaan ja odotamme hyvää, antaa korvamme anteeksi hyvin paljon sellaista, minkä se mieltäisi virheeksi äänitysstudioissa. Usein muusikot suhtautuvatkin kaksijakoisesti studioon: siellä on hyvä soittaa, koska kuulee kaiken, mutta se on pelottava paikka, koska siellä kuulee kaiken. Konserttiesityksessä mukaan tulee väistämättä muitakin tekijöitä.

Sama tapahtuu lautakunnissa. Kun soittajat ovat loppujen lopuksi hyvin samantasoisia saaden silti eri numerot, voi miettiä, onko arviointi ollut puolueetonta.

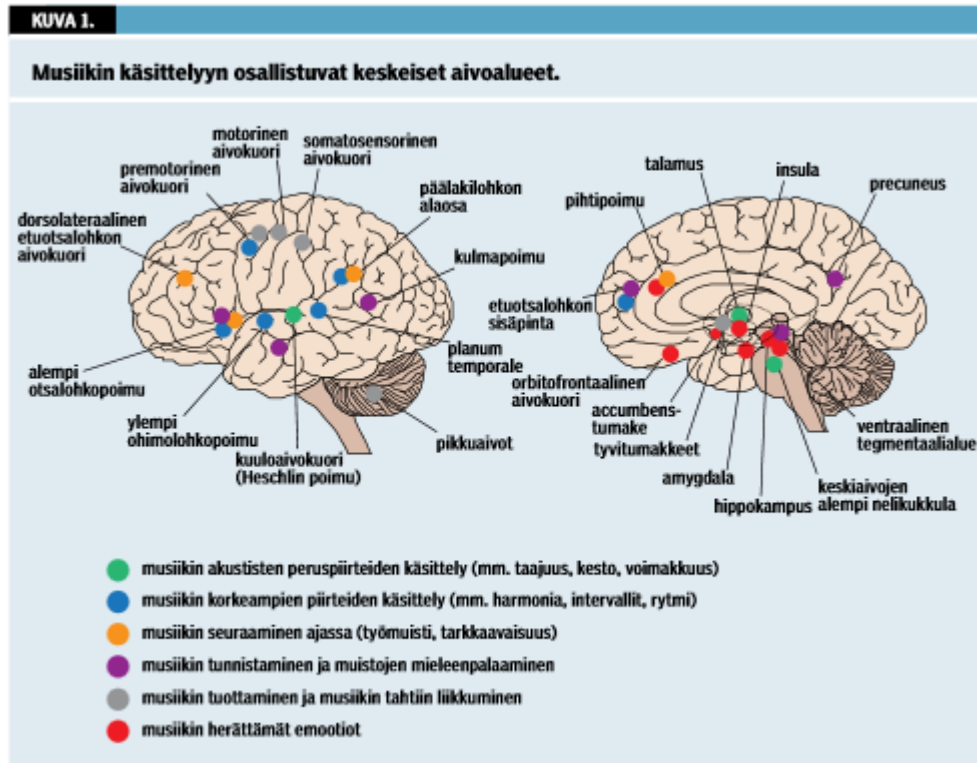
Musiikin vaikutuksista ihmiseen

Musiikki on mielenkiintoinen ilmiö myös siksi, että se vaikuttaa meihin syvästi, vaikka emme itse tekisi mitään osallistuaksemme siihen aktiivisesti, tai varsinaisesti ymmärtäisi siitä mitään esimerkiksi teoreettisella tasolla. Vaikka ihminen ei itse osaisi soittaa eikä laulaa, musiikki, saa – suurimmassa osassa ihmisiä, aikaan elämyksiä, reaktioita, tunteita ja se koskettaa. Meidän ei tarvitse olla aktiivinen osallistuja osallistuaksemme täydellä sydämellä musiikkiin. Riittää, että kuulemme sen.

Musiikki aktivoi samoja osia aivoista kuin motoriikka ja tunteet, ja soittamiseen tarvitaan molempia. Aivot käsittelevät soittamista ja laulamista laajasti, ja ehkä siihen pohjautuukin meidän suunnaton kiinnostuksemme sitä kohtaan. Ylen artikkelissa Särkämö toteaa musiikin kuuntelun saattavan auttaa kun parannutaan aivoinfarktista.

Artikkelissa todettiin myös seuraavaa:

Kuuloaivokuoren, motorisen ja premotorisen aivokuoren ja otsalohkon alaosan tilavuus kasvaa: aivopuoliskoja yhdistävät radat (aivokurkiainen), eri aivokuorialueita yhdistävät radat (esim. arquate fasciculus) ja aivokuorelta alaspäin kulkevat radat (esim. kortikospinaalirata) vahvistuvat. Motoriikka paranee, aivokuoren motoristen alueiden toiminta tehostuu ja esim. sormien edustus aivokuorella kasvaa. Äänen erottelukyky tarkentuu ja nopeutuu aivorungossa ja kuuloaivokuorella. Erilaiset kognitiiviset toiminnot (tarkkaavuus, toiminnanohjaus, päättely, muisti, kielelliset kyvyt, matemaattinen ja avaruudellinen hahmottaminen) kehittyvät. (Laakso 2016)

Kuva 1: Musiikin käsittelyyn osallistuvat aivoalueet, Särkämö & Huotilainen 2012

Moderni aivokuvantaminen on osoittanut musiikin kuuntelulla ja aktiivisella harrastamisella olevan monipuolisia positiivisia vaikutuksia aivojen rakenteeseen ja toimintaan. Ei siis ole ihme, että se on varsin tehokas kuntoutusmuoto.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnoissa käydään läpi paljon musiikin kuulemisen eri kehitysvaiheita ja äänen sekä laulun kehitystä. Särkämön ja Huotilaisen artikkelissa Musiikkia aivoille läpi elämän, todetaan, että vauvat kansallisuudesta ja kulttuurista riippumatta, nauttivat laulun kuuntelemisesta. Kaikissa kulttuureissa lauletaan vauvoille. Vauvasta vaariin musiikilla on kuitenkin isoimmalle osalle meistä hyvinkin suuri merkitys.

Musiikin merkitys eri ikävaiheissa on erilainen: vauvaiän ja varhaislapsuuden aikana musiikki tukee puheen kehitystä, kouluiässä

se vaikuttaa kognitiivisiin taitoihin ja tarkkaavaisuuteen, nuoruudessa se palvelee identiteetin rakentamista ja vanhuudessa se toimii muistin ja mielialan parantajana. (Särkämö & Huotilainen 2012).

Muusikkojen aivoihin musiikki tietenkin vaikuttaa eniten. Myös aivoja tutkinut Mari Tervaniemi Helsingin yliopistosta, sanoo Helsingin Sanomien artikkelissa, että musiikki kehittää aivoja jopa luultua enemmän. Jotakin näyttöä on saatu siitä, että parinkymmenen vuoden harjoittelu herkistää muusikoiden aivoreaktioita. Kaikkein herkimvät aivot näyttäisivät olevan jazz-muusikoilla. (Kalliopää 2015).

Artikkelissa Musiikki tehoaa kuin lääke todetaan seuraavaa:

Aivokuvaukset ovat paljastaneet, että pääkoppamme reagoi musiikkiin hämmästyttävän voimakkaasti. Sävelet pistävät vipinää aivoalueille, jotka säätelevät vireyttä, huomiokykyä, käsitteellistä ajattelua, muistia, tunteita sekä liikkeitä. (Heikkinen 2012).

Suurin vaikutus ihmiseen on musiikilla, mistä hän pitää. Tyyli- ja lajilla ei ole väliä, se on jokaisen henkilökohtainen mieltymys, mutta lempimusiikki koskettaa syvimmin. Mielimusiikki käynnistää aivojen palkitsemisjärjestelmän. Magneettikuvaukset ovat näyttäneet, että miellyttävän musiikin kuuntelu erittää mielihyvähormoni dopamiinia aktiivisella tavalla aivojen syviä rakenteita.

Samassa artikkelissa kerrotaan myös musiikkia käytettävän tehokkaasti aivohalvauspotilaiden kuntouttamiseen: kielellinen muisti ja tarkkaavaisuus elpyivät paremmin niillä potilailla, jotka kuuntelivat päivittäin mielimusiikkiaan. Musiikin on jo monessakin yhteydessä todettu auttavan muistisairaita, ja ihminen muistaa laulun sanat vuosien takaa, vaikka kaikki muu olisi unohtunut. Tämän tietää myös jokainen dementia- tai Alzheimer-taudin sairastaja, sillä tutut laulut muistuvat mieleen ja niissä ollaan täysin mukana, vaikka jokin uudempi asia ei palautuisi lainkaan muistin ulottuville.

Energinen musiikki herättää ja nostaa valmiustasoa: hengitys ja syke

tihenevät ja vereen purskahtaa adrenaliinia. Olemme hereillä ja valmiina toimimaan. Tauotta soiva musiikki voi viedä elimistömme jopa ylivirittyneeseen tilaan (Numminen 2012). Musiikki voi yliannosteltuna aiheuttaa stressiä. Musiikki voi siis myös olla melua, joka vaikuttaa terveyteemme negatiivisesti. Musiikki todella tehoaa kuin lääke: oikea lääke, sopivasti annosteltuna parantaa, mutta väärä ja liika tekee sairaaksi.

Monessa lähteessä, kuten Musiikki tehoaa kuin lääke -artikkelissa, kerrottiin nimenomaan mielimusiikin hyvistä vaikutuksista. Terveyttä edistävä musiikki on siis musiikkia, mistä itse pidämme: emme voi pakottaa toiselle samaa musiikkia terveysvaikutteiseksi. Mitään yleistä hyvää tekevää tai parantavaa musiikkia ei välttämättä ole.

Mielimusiikkimme voi rauhoittaa, hidastaa sykettä, madaltaa verenpainetta sekä vähentää stressihormoni kortisonin määrää veressä. Hyvä esimerkki tästä on tuutulaulu, jolla vanhempi tynnyttää lapsensa uneen. Kuitenkaan emme voi sanoa mistään musiikista varmuudella, että juuri se musiikki olisi vaikutuksiltaan samanlainen kaikille. Terveyttä edistävänä pidetään aina automaattisesti jotakin tietyn tyyppistä, rauhallista musiikkia. Meille myydään esimerkiksi rentoutuslevyjä, joiden vakuutetaan rauhoittavan ja rentouttavan. Jos asiakas ei kuitenkaan pidä kyseisestä musiikista, se ei kovinkaan rentouttavana toimi pelkän hitaan tempon tai tietyn soittimen äänen takia. Parantavan musiikin pitäisi oikeasti olla yksilöllisesti valittua.

Musiikkia käytetään terapiana, mutta joku toinen ei voi valita, mikä toiselle on terapeutista, koska kuulokokemuksemme ja tunteemme ovat niin yksilöllisiä. Musiikkiterapiassa käytetään myös kuuntelukokemuksia, ja tässä valossa pitäisikin huomioida myös asiakkaan mieltymykset sekä yksilölliset tarpeet. Sama asia tekee muusikoista ja musiikkiteknologeista haastavia asiakkaita ainakin rentoutuksen suhteen. Testasimme tätä koulussa, kun teimme rentoutusharjoituksia musiikkiterapian tunnilla. On vaikeaa olla kytkemättä työmoodia päälle, jos on koko ikänsä opetellut kuuntelemaan analyttisesti aina, kun musiikki lähtee soimaan. Eräs

tuttavani kuitenkin totesi, että vaikka pyytäisi hiljaisuutta esimerkiksi hierojalla ollessa, se tuntuu olevan hierojalle usein vaikeaa. Kuitenkin hiljaisuus saattaa olla äänien kanssa työskentelevän korvalle joskus sitä kauneinta musiikkia.

MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 1

Olen pienestä saakka ihastunut eri soundeihin ja ollut aina myös hieman tutkimusmatkainen musiihin suhteen. Päiväkodista en oikein muista muita suosikkeja kuin Popsi, popsi porkkanaa levyn kappaleet, Jonnan ja Dolly Partonin. Ensimmäisen kasettini ostin 8-vuotiaana, ja se oli Quincy Jonesia. Jossain kohtaa mukaan tuli Vivaldi ja Monserrat Caballé. YUP oli yksi yhtye, joka suorastaan muutti maailmani. Siirtyessäni kapellimestarikurssille olen löytänyt suuren rakkauden tunteen klassisesta musiikista ja itkenyt Sibeliuksen Impromptumin takia. Rakastan impressionismia, koska tunnen aina pääseväni matkalle sen kanssa.

Eräs lapsuuden ja nuoruuden suosikeistani oli kuitenkin Mötley Crüe. Mötley Crüen laulaja ei ehkä välttämättä pitäisi siitä, mutta ihastuin hänen soundiinsa muun muassa, koska kappaleessa "Red Hot" hänen äänensä liikuttavasti särkyi. Lisäksi minusta rumpujen soundi oli hassu, ja vaikka pojat vähän näytti tytöiltä, bändissä oli jotain ihastuttavaa ja hauskaa. Joten en tiedä, mikä itseään maailman kovimpana rock-bändinä pitävien nuorten miesten tarkoitus oli, mutta minusta yhtye oli myös hauska. Tykkään edelleen "mötiköitten" musiikista. Tuon ajan musiikissa oli vielä joku persoonallinen ote.

Nykymusiikista ja laulajista vie usein kaiken mielenkiinnon suora autotunen ääni, kopioiduilta kuulostavat soundit ja keksityt nyhkytarinat. Vaikka arvostan mielikuvitusta, tuntuvat nykymusiikin soundit usein latteilta ja persoonat keksityiltä, enkä jaksaa kuunnella juurikaan laulua, joka on niin miksattua ja tunetettua, ettei siinä ole enää mitään säröä tai aina alkuperäistä laulajaakaan jäljellä. Mutta ymmärrän, että kuulo on suhteellista: mielipiteeni ei ole ainoa eikä oikea sen enempää kuin muutkaan.

3 MUSIIKKI TERVEYDEN EDISTÄJÄNÄ

Musiikin terveydelliset vaikutukset ovat moninaiset ja tunnetut todella kauan. Vihjeen siitä voisi antaa se, että esimerkiksi Kreikan jumalkulttuurissa musiikille ja lääketieteelle oli yhteinen jumala, Apollon. Apollon (Apollo), oli ylijumala Zeuksen poika ja valon, kirkkauden, **laulun**, **lääkintätaidon** sekä ampumataidon jumala. Kreikkalaisten mielestä musiikin yhteys lääketieteeseen oli selvä.

Otsikolla Musiikki terveyden edistäjänä on olemassa myös Kimmo Lehtosen toimittama kirja (1989), joka on suunnattu terveyden alan ammattilaisille, käsitellen asioita etupäässä musiikkiterapian näkökulmasta. Lehtosen mukaan musiikin tajuaminen on helpointa kaikista taiteenlajeista (Lehtonen 1989, 9). Tällä todennäköisesti tarkoitetaan, että se yhdistää monenlaisia eri taustoista tulevia ihmisiä. Musiikkiahan on kaikkialla. Musiikki soveltuu hoitotyöhön hyvin, koska sitä on monipuolista käyttää ja sillä on laajat vaikutusmahdollisuudet. Musiikissa on myös tietoisuuden ulkopuolelle ulottuva potentiaali, mahdollisuus vaikuttaa positiivisesti psyyken eheytymiseen ja korjaamiseen. Kirjassa kerrotaankin, miten musiikkiterapiassa pääpaino on ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Musiikin avulla voidaan kommunikoida, ehkä helpomminkin kuin vain sanoilla. Se on kokonaisvaltaista ilmaisua silloinkin, kun ei ole sanoja.

Mielenkiintoista on, että lähes kaikissa kulttuureissa musiikkia on käytetty parantamiseen. Musiikkiterapian käytöstä on mainintoja jo yli 400 vuotta vanhoissa egyptiläisissä kirjoituksissa. Moderni musiikkiterapia sen sijaan syntyi Yhdysvalloissa toisen maailmansodan jälkeen kotiutettavien sotaveteraanien auttamiseksi. Monien havaittiin kärsivän voimakkaista psyykkisistä häiriöistä, joiden parantamiseksi alettiin kokeilla musiikkiin pohjautuvia menetelmiä, ja Yhdysvalloissa otettiinkin musiikkiterapia jo 1940-luvulla joidenkin yliopistojen opetusohjelmaan. Suomessa musiikkiterapiakoulutus aloitettiin Sibelius-Akatemiassa 1973 ja

musiikkiterapia oli tuolloin jo hiljalleen vakiintumassa Suomeen. (Lehtonen 1989).

Jos ei kiinnitetä huomiota laulun laatuun, voi ihan jokainen tehdä musiikkia omalla instrumentillaan, laulamalla. Kirjassa mainitaan myös musiikkikasvatuksen tärkeys.

Musiikkikasvatuksella on aivan erityinen psyykkistä työskentelyä edistävä ja siten monenlaisia inhimillisiä ongelmia ennaltaehkäisevä tarkoituksensa. (Lehtonen 1989).

Musiikkikasvatus mainitaan monissa yhteyksissä tärkeäksi osaksi lapsuutta. Musiikkiharrastuksen on todettu vaikuttavan lapsen kouluoppimista edistävästi.

Tutkijana hän kantaa kuitenkin suurta huolta siitä, että Suomen erinomainen musiikkikasvatusjärjestelmä ei pääsisi rapistumaan. Yhtä tärkeää olisi Tervaniemen mielestä huolehtia siitä, että jokaisessa koulussa ja päiväkodissa kannustettaisiin lapsia laulamaan, soittamaan, tanssimaan ja kuuntelemaan musiikkia (Tervaniemi 2015).

Kyse ei ole pelkästä harrastuksesta, vaikkei ammattiin tähtäisikään, vaan terveyttä sekä oppimista edistävästä toiminnasta. Huomioitavaa on myös se, että musiikkiharrastuksen myötä lapset usein oppivat sekä kuuntelemaan että sitä kautta huomioimaan toisiaan paremmin. Musiikkileikkikoulu voisi olla osa jokaisen päiväkodin ohjelmaa ja näin edistää lasten kehitystä, terveyttä, yhteistyökykyä ja kuuntelemisen taitoa. Voisi hyvin olla, että musiikin kanssa tehtävä työ kantaisi positiivista hedelmää laajemmallaakin alueella elämässä.

Lehtosen mukaan musiikkiterapian moninaiset muodot ovat työkaluja moneen käyttöön. Työtapoihin voi kuulua soitto, laulu sekä improvisaation kautta asioiden käsittely ja eläminen. Musiikissa on työkaluja passiivisesta kuuntelusta aktiiviseen osallistumiseen saakka. Näitä työkaluja käytetään niin kehitysvammaisten kanssa työskennellessä kuin trauma-

työstäessäänkin. Musiikin kautta saadaan myös sanaton yhteys ja sitovuutta. On hyvä myös huomata, että on musiikkia aina käytetty parantavana voimana. (Lehtonen 1989, 15). Jokainen meistä lienee kuullut musiikkia sisältävistä shamanistisista menoista, joita on tehty niin elämää helpottamaan kuin ihmisiä parantamaan. Takuulla tuttua kaikille on meille perinteisen kristillisen kirkon menot sekä rituaalit ja esimerkiksi rukouslaulut. Heidi Ahonen kertoo suomalaisesta musiikkiperinteestä kirjassaan *Musiikki – sanaton kieli* (Ahonen 2000, 24, 25). Siihen kuuluvat esimerkiksi loitsut, itkuvirret ja joikut. Siinä missä Väinämöinen on laulanut Joukahaisen suohon Kalevalassa, ovat sotilaat nykypäiviin saakka käyttäneet musiikkia voimana marssilla tai hyökkäykseen lähtiessä. Ilman tutkimuksiakin musiikki on ollut mukana hyvin vahvasti niin parantajana kuin lohduttajana, rituaaleissa juhlasta suruun (Ahonen 2000). Musiikki voi olla sekä syy, että seuraus: ihminen voi kokea musiikin voiman, koska se on aina ollut hänessä ja kulkenut kautta historian mukana. Tai se on kulkenut mukana, koska ihminen on jo vaiston varaisesti kokenut ja tuntenut ilman sen voiman.

Ahonen sanoo kuitenkin hyvin, että musiikkikasvatus eroaa musiikkiterapiasta siinä, että musiikkiterapiassa musiikki on väline eikä itsetarkoitus. Pitää siis kuitenkin erottaa se, mikä on terapeutista toimintaa ja mikä terapiaa, kun puhutaan musiikista esimerkiksi musiikkiterapian yhteydessä tai parantavana voimana yleisesti. Musiikki on meille terapeutista. Se antaa mahdollisuuden käsitellä ja kohdata tunteita, ilmaista itseä ja vaikka rentoutua. Musiikkiterapeutti sen sijaan käyttää musiikkia terapian välineenä. Sillä etsitään jotakin ja halutaan tiettyjä tuloksia. Musiikin voima terapiana on suuri, koska se poistaa sanojen tarpeen kuitenkin antaen mahdollisuuden rikkaaseen vuorovaikutukseen, itseilmaisuun ja kuuntelemisen kautta kokemiseen. Musiikkiterapia toimii, vaikka ihminen ei osaisi soittaa. Siihen ei tarvita minkäänlaista musiikin harrastuneisuutta. Soittamisen kautta toimiva kuunteleminen ja sitä kautta syntyvä vuorovaikutus ovat hyvin tehokkaita keinoja, vailla puhetta.

Yhteismusisoinnin vaikutukset

Opinnäytetyössään Kristiina Niemelä ja Irina Sundberg tutkivat yhteismusisointia pianon ja viulunsoitonopetuksen alkeistasolla. He havaitsivat ryhmähengen heräämistä, vaivatonta uusien asioiden oppimista sekä kuuntelemisen taidon ymmärtämistä, eli hereillä- ja läsnäolo vahvistui sen lisäksi, että tuli vahva kuulumisen tunne. Ihmisen perustarpeisiinhan kuuluu tulla nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi. Musiikissa nämä ovat onnistuneen yhteismusisoinnin peruspilareita ja jokainen omalla osuudellaan, on osa kokonaisuutta, mistä syntyy yhteinen tuotos. Niemelä ja Sundberg toteavat myös, että opettajille syntyi kipinä uusien ideoiden kokeilemisesta jatkossa ja opettajuuskin sai uusia ideoita. Kiinnitin itse huomiota etenkin siihen, että kuuntelemisen taidon ymmärrys on herännyt. Oppilaat ovat alkaneet ymmärtää, että pitää myös ymmärtää ja tiedostaa kuulemansa, mikä antaa sille merkityksen. Se onkin minusta vuorovaikutuksen perusta, mistä olisi helppoa todeta sen olevan itsestään selvyyttä. Kuitenkin tuntuu, että kuuntelemisesta läsnäolo ja ymmärtäminen ovat kaiken kaikkiaan ihmiselle aika haastavaa. Ihminen usein kuulee sanoja, ei sisältöä, musiikkia muttei merkitystä. Silloin kyseessä tosiaan on vain kuuleminen, ei kuunteleminen.

Monta kertaa olen itse lukenut ja kokenut, että nimenomaan yhteismusisointi on motivoivaa ja iloa tuottavaa. Mukana olo on itsessään jo parantavaa: huonokin päivä korjaantuu ja hyvä yhteishenki saa koko maailman näyttämään valoisammalta. Yhteismusisointi on myös se, mihin pyritään ja kasvetaan. Ikävää on vain, että edelleen musiikin koulutuksen puolella, sille usein laitetaan rajoja ja saavutusvaatimuksia, eikä esimerkiksi aikuisten alkeisorkestereita ole kaikkialla lainkaan. Tämä sitten rajaa harrastusmahdollisuuksia, sillä tuskinpa kukaan soittaa soitinta vain siksi, että voisi soittaa sitä yksin harjoituskopissa ja kerran viikossa opettajan kanssa. Autotallibändien suosion siis ymmärtää: jos on ollut mukana, tietää, että sinne ollaan tervetulleita, kaikkia auttavat kaikkia ja joukkuehenki on useimmiten hyvä. Tosin kaikki myös tietävät, että bändi

on kuin avioliitto ja sekin saattaa kariutua. Kuitenkin mukaan pääseminen on äärimmäisen tärkeää. Itse muistan edelleen, miltä tuntui ensimmäisen kerran soittaa jonkun kanssa. Soitin tuolloin viulua ja opettajani pianoa, kappaleena oli jokin irlantilainen kansanlaulu. Oli mahtavaa saada olla mukana, osana musiikkia, tehdä yhdessä ja kuulla se.

Mukaan pääseminen lisää innostusta ja motivaatiota harjoitella itsensä ja muiden takia. Musiikin mukana meneminen myös pakottaa menemään eteenpäin, ei voi jumittua omaan soittamiseensa. Eteenpäin on mentävä, ja vaikka itse ei täydellisesti osaisikaan vielä, ovat tukena kaverit. Osa yhteismusiikin positiivista vaikutuksia on se, että kaikki kokevat yhdessä suurempia onnistumisen tunteita kuin yksin. Lisäksi yhteissoitto vähentää esiintymispelkoa. Yhteissoiton vaikutuksiin kuuluu asioita, joita soisi kaikkien elämästään saavan: yhteenkuuluvuutta, onnistumisen tunne, motivaatiota ja tarkoitusta. Mitä kuuntelemiseen tulee, sanoo Saara Nivala opinnäytetyössään Kansanlauluja klarinetille seuraavaa:

Kuuntelemisen taitoa pidetään usein kaikkein tärkeimpänä ryhmässä opittavana asiana. Toisten kuunteleminen on asia, jonka oppii yhteissoitossa sinnikkään harjoittelun myötä. Aluksi oppilaani olivat kiinni omissa stemmoissaan ja pyrkivät vain suorittamaan oman osuutensa, jolloin toisten kuunteleminen jäi taka-alalle, mikä aiheutti muun muassa rytmien eriaikaisuutta ja tempojen vaihtelua. Musiikki elää, eikä kukaan ryhmässä soittava voi edetä omia polkujaan muista välittämättä.

Yhteinen tuotos vaatii jatkuvaa kanssasoitajien huomioimista. (Nivala 2011).

Kuuleminen on automaatio. Kuunteleminen on taito, joka opetellaan.

Osa opettajista ei edelleenkään tunnu tajuavan tai arvostavan yhteismusisoinnin kokemusta musiikin oppimisessa. Joskus yhteismusisoinnin nähdään jopa olevan oppilaan kehityksen esteenä. Olen itsekin kuullut harmitteluja siitä, että kun oppilas soittaa orkesterissa, hänen ohjelmiston harjoittelunsa viivästyy. Eihän oppilas kuitenkaan yksinsoittoa varten sitä ohjelmistoakaan harjoittele. Enin osa musiikista on

kuitenkin bändi- ja orkesterimusiikkia, jonkun toisen kanssa soitettua tai vähintään säestettyä, ja jo siltä lähtökohdalta ajatus on hieman hassu.

Myös ryhmätunnit, joilla siis kaikki soittavat samaa instrumenttia, on koettu hyviksi: lapset voivat oppia yhdessä ja toisiltaan. Monissa tutkimuksissa ja kirjoitelmissa olen havainnut myös saman, että etenkin kun motivaatio on syystä tai toisesta hieman matalampi, auttavat ryhmätunnit ja yhteissoitto huomattavan paljon. Yhteissoitosta voisi löytyä ratkaisu moneen motivaatio-ongelmaan. (Olsonen 2012).

Yhteissoitossa luodaan vuosien ja parhaimmillaan eliniän kestäviä ystävyysuhteita. Se kertoo minusta omaa kieltään myös kokemuksen voimakkuudesta. Yhteismusiikki auttaa ystävyysuhteiden luomisessa ja kuuntelemisen opettelemisessa, ja ylipäättään orkesterissa soittaminen on tiimityötä. Sen lisäksi, että se lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta, siellä oppii hyväksymään ja kuuntelemaan muita. Yhteinen kuunteleminen myös virittää ihmisiä samoille taajuuksille: mikään ei ole ihanampaa kuin soittaa ihmisen kanssa, jonka kanssa tuntuu leijuvan samassa tilassa.

Sain laulunopettajaltani hyvän linkin ideas.time.com-sivuille, joka kertoo, että laulu muuttaa aivoja. Siellä kerrottiin myös yhteismusisoinnin hyvistä vaikutuksista ihmiseen. Ryhmässä laulamisen on tieteellisesti todistettu madaltavan stressiä, helpottavan hermostuneisuutta ja vapauttavan endorfiineja. Oksitosiini on toinen hormoni, jota laulaminen vapauttaa. Se helpottaa stressiä ja jännittämistä ja lujittaa luottamuksen tunnetta ja sitoumusta: ehkäpä siksi laulamisen koetaan helpottavan masennusta ja yksinäisyyttä (Horn 2013). Kuorossa yksinäisyys tietenkin vähenee jo porukassa, mutta jostain syystä yhdessä laulaminen lähentää ihmisiä todella paljon. Kuorolaulua voi ainakin suositella jo ihan terveyssyistä, ja siihen jokaisella on jo instrumentti

Yksin voi nauttia suunnattomasti musiikista, suorastaan kaivata vain itselle olevaa kuuntelukokemusta, mutta harva haluaa soittaa vain yksinään vuositolkulla ja harjoitella vain itselleen. Meillä on tarve olla mukana, mutta hyvin vahvasti myös tulla kuulluksi.

MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 2

Ensimmäisellä orkesterinjohdon kurssillani soitin harjoitusorkesterissa varmasti huonoimmilla taidoilla koko porukasta: olin mukana kakkosinstrumentillani, ja suoraan sanottuna olen aika ylpeä rohkeudestani. Aika harvalla pitää pokka seurassa, jossa muut valmistuvat ammattiin ja itse kuuntelee kappaleen yhdeksän kertaa ennen kuin uskaltaa soittaa mukana. Rehellisesti sanottuna en uskaltanut päästää ääntäkään koko soittimesta alussa. Onneksi opettajani istui suurimman osan aikaa harjoituksissa vieressäni, joten nojasin ihan hirveästi häneen. Kun jonain kertana jouduin soittamaan yksin eräässä kappaleessa koko aamupäivän, olisi tehnyt mieli halata kaveria, joka tuli paikalle hieman myöhemmin ja parikseni soittamaan. Soitin kuitenkin kaiken, minkä uskalsin ja muistan sen tunteen, joka voitti: minulle oli niin tärkeää päästä mukaan soittamaan, vaikka pelotti ja tiesin olevani huonoin! Halusin vain olla mukana niissä kappaleissa missä vähänkin pystyin, halusin soittaa orkesterissa edes vähän aikaa. Tietysti se musiikinjohdon kurssi oli pääasia, mutta se tunne on melko huumaava niin ollessani johdossa kuin ollessani orkesterissa, kun saa soittaa jotain kappaletta, josta todella pitää. Tuntuu kuin olisi osa jotakin elämää suurempaa. Uskomatonta oli myös tunne siitä, että kuulee sen musiikin, ja tajuaa, että minäkin olen tuossa mukana!

Se on asia, jota en halua suoritukselle koskaan menettää.

4 MITÄ MUSIIKKI ON?

Tutkiessani musiikkia törmäsin myös musiikin matemaattiseen puoleen ja sitä kautta Pythagorakseen.

Pythagoras loi matemaattisen ja akustisen musiikinteorian perusteet mm. havaitsemalla, että värähtelevän kielen pituus on kääntäen verrannollinen sen tuottaman äänen korkeuteen. Erityisesti hän huomasi, että jos kielen pituus puolitetaan, niin sävelkorkeus nousee oktaavilla. Hän loi myös ajatuksen maailmankaikkeuden, ihmisen ja musiikin perustumisesta yksinkertaisiin lukusuhteisiin. (Apiola 2015).

Jokainen ääni on luotavissa digitaalisesti mittaamalla äänestä tarvittavat taajuudet, laskemalla mitat yksittäisille siniaalloille ja rakentamalla ääni yksittäisistä aalloista, ääneksistä, summaamalla ne. Siniaalto on vain yksi ääniaines. Tässä mielessä ääni ei poikkea toisesta äänestä. Niin puhe kuin laulukin sisältää eri ääneksiä ja olisi purettavissa aina yhteen perusääneen saakka. Ääniaallot eivät varsinaisesti tee eroa siitä mikä on puhetta, laulua tai muuta ääntä, vaan sisältö. Samat ääniaallot rakentavat meille eri taajuisia ääniä ja ääniaaltojen yhdistelmiä. Musiikiksi sen tekee se, mitä aivomme siitä tulkitsevat.

Jokainen ääni on purettavissa osiin, jokainen sävel koostuu useista ääneksistä. Perusääni on ääni, joka sisältää vain yhtä taajuutta. Sävel muodostuu, kun siihen yhdistyy muita osäänenksiä. Se saa harmonisia komponentteja eli oman perusäänensä kerrannaisia. Näitä kutsutaan myös joskus yläsävelsarjaksi. Puhdasta siniaallon kaltaista ääntä ei esiinny luonnossa.

Äänen sisältämä informaatio ja ennen kaikkea se miten aivomme sen tulkitsevat, tekevät siitä meille musiikkia. Iskelmän tekemisen taito onkin se, että informaation määrä minimoidaan, tehdään tuttua ja tunnistettavaa (Ahonen 2000, 59). Iskelmän, pop-kappaleen ja näin ollen hittibiisin kaava on se, minkä me nimenomaan tunnistamme. Sitä ei kuunnella informaation

vuoksi, vaan koska se on tuttua ja sen kuuleminen saa aikaan turvallisuutta. Kaipaamme toki aina uusia hittejä, mutta useimmiten hiteiksi päätyy hyvin pitkälti tuttuja elementtejä sisältävä musiikki. Siksi siis hittikappaleista useat ovat semmoisia, että ne voi tunnistaa heti. Ne eivät siis pelkästään kuulosta kopioilta, vaan oikeastaan ovatkin sitä. Tiedostamatta tietenkin, tuskin kukaan tekijä tietoisesti pyrkii niitä kopioimaan, mutta ihminen toistaa itseään. Toisto tuo turvaa meille läpi elämämme: siinä kun muskarin alku- ja loppulaulu ovat tärkeitä ja turvallisia alle 3-vuotiaana, tuo karaoken tuttu kappale meille turvallisuuden ja tuttuuden tunnetta aikuisena. Miksi sitten jotkin kappaleet päätyvät kestopuosikeiksi ja jotkin kertakäyttöön, onkin toinen juttu.

Ehkäpä siis haastavaa musiikkia kaipaavat hieman seikkailunhaluisemmat ihmiset. Nykypäivänä se hassua kyllä hyvin usein tarkoittaisi klassista musiikkia. Rock ei ole enää kapinallista, vaan hyvinkin yleistä ja turvallista, mutta klassinen musiikki johdattaa meidät mukavuusalueen rajoille, ja sitä joudumme ehkä hieman maistelemaan, koska se ei ole niin tuttua eikä välttämättä radiossa juurikaan soi. Ei radio tekisi sille oikeuttakaan: klassinen musiikki pääsee oikeuksiinsa konsertissa.

Musiikin tärkeys tulee hyvin voimakkaasti esille myös keskustelupalstoilla. Löysin mielestäni monia hyviä kuvauksia siitä, miten musiikki koskettaa ja liikuttaa, ja miten moni kokee sen osaksi itseään. Musiikki koetaan tärkeäksi kuuntelemisen ja harrastamisen kautta, niin taiteeksi kuin viihteeksi monen ikäisille. Lainaan tähän erästä mielestäni hyvää kuvausta. Sen on kirjoittanut nuorille suunnatun Demi-lehden keskustelupalstalta (2016) eräs nimimerkki:

Musiikki on mulle harrastus, intohimo, tunteideni tulkki, jakamaton osa elämäni. Se on se tunne, kun joku on onnistunut pukemaan mun tunteeni sanoiksi ja säveliksi. Musiikki maalaa maisemia ja luo mielikuvia, kuljettaa mua ympäri tätä maapalloa ja kuvitteellisia maailmoja. Musiikkiin liittyy muistoja tapahtumista ja ihmisistä. Musiikkimakuuni on kerrostunut persoonallisuuteni kehityksen vuosien

varrelta. Kuunteleman musiikki on nivoutunut tosi vahvasti yhteen sen kanssa, millainen ihminen musta on tullut ja millaisia polkuja olen valinnut elämässäni. Ja parasta on, kun joku toinenkin ymmärtää, miten just se tietty kohta siinä tietyssä biisissä voi olla paras juttu ikinä.

(Demin keskustelupalstalle kirjoittanut, 2016)

Kaikista kasatuista ääneksistä, vain kasa, joka aivoissamme muodostuu musiikiksi, merkitsee ihmisille maailmanlaajuisestikin niin suurta asiaa, jopa ilman sanoja tai yhteistä kieltä.

Kuulo on suhteellinen asia?

Kuulo on hieno aisti. Se on meidän ensimmäinen kontaktimme maailmaan, me kuulemme jo kohdussa. Ehkä rytmi syntyy jo äidin sydämen sykkeestä. Kiintymys basson ääneen on pienen, kohdussa uinuvan lapsen turvallinen tuuditus matalaan sydämen sykkeeseen, josta tietää kaiken olevan hyvin. Kuulo on myös viimeinen aisti, jonka kuollessamme menetämme. Usein on kuultu sanottavan, että koomapotilaskin kuulee vielä, vaikka olisi tajuton: tämä lienee totta. Tässä lienee yksi syy myös siihen, miksi muistisairaallakin musiikki toimii hoitona tai miksi vaikeasti kehitysvammaisen ihminen saa musiikista iloa. Vaikka aivomme muuten eivät pystyisi täydelliseen suoritukseen tai emme pystyisi ilmaisemaan itseämme näkyvästi, kuulomme jakaa meille iloa. Musiikkiin pääsemme mukaan ilman analyysiäkin, melkeinpä voisi sanoa, että jopa vailla ymmärrystä.

Kuulo harjaantuu kuin lihakset. Aivot erottavat sen, mitä niiden pitää erottaa, ja hermoradat sekä solut alkavat toteuttaa pyydettyjä käskyjä. Samalla tavalla kuin kaikki muukin meissä on kuulon kehittyminen myös hyvin yksilöllistä. Kuten kuulokyky sekä kokemuksetkin ”Myös keskushermoston kuuloradat ja kuuloaivokuori kehittyvät ja herkistyvät toistojen avulla. Kuulo on siis jokaisella ainutlaatuinen - tai tarkemmin sanottuna kuuloaistimuksen synnyttämät aivot ovat.” (Ampuja & Peltomaa 2014, 85).

Kuuloaan voi harjaannuttaa, ja ammattilaiseksi tullakseen niin pitääkin tehdä. Muusikon ja musiikkiteknologin pitää kuunnella hieman eri asioita tai sanottaisiinko eri painotuksin. Olen ollut onnekas ja saanut olla monella paikalla studiossa: olen äänittänyt, tuottanut, miksannut, ollut laulaja, soittanut sekä sovittanut. Jokainen paikka on erilainen. Viimeisimpänä soitin studiossa, ja se oli ihanaa, kun kuuli niin hyvin. Mutta neljän tunnin soittamisen jälkeen oli vain pakko todeta, että en kuule enää mitään. Tietenkin kuulin ääntä, mutta se alkoi mennä puuroksi ja sameaksi. Korvat väsyvät niin kuin lihaksetkin. Jossain kohtaa kuulo menee tukkoon. Toisin

sanoen myös työn tulos on kovin erilainen, jos miksaat hyvällä tai huonolla tuulella, väsyneenä tai pirteänä. Kuuloon ei vaikuta pelkästään se, millä kuunnellaan. Kuultavan asian tulkitsemiseen vaikuttavat yksilölliset kokemukset, harjaantuneisuus ja vireystaso. Kukaan ei siis kuule kahta kertaa samalla tavalla.

Tutkiessani aihetta löysin myös opinnäytetyön kuuntelukasvatuksesta. ”Soitan, mutta kuuntelenko?” on Pigga Kankaan tekemä opinnäytetyö omien huilunsoiton opiskelijoidensa klassisen musiikin kuuntelemisen kokemuksista, jossa hän seuraa niiden kokemusten kehittymistä ja vaikutusta oppimiseen. Siitä käy ilmi, että ainakin vuonna 2007 kuuntelukasvatus oli hyvin vähäistä musiikkioppilaitoksissa. Se käsitti lähinnä konserteissa käymisen. Itse koen hieman outona, että opetetaan soittamista, missä tavoitteena on kuitenkin myös kuunteleminen, eikä samalla nähdä kuuntelukasvatusta tai kuuntelemisen opettamista mitenkään tärkeänä asiana. Tämä johtunee siitä, että pidämme kuuloa sekä hieman itsestään selvänä, että aistina, joka vain on. Ehkä jostain syystä sitä ei koeta aistina, jota voisi kehittää aktiivisesti, vaan se vain joko kehittyy tai on kehittymättä.

”Vaikka meistä jokainen kokee kuulemansa musiikin varmasti eri tavalla, on mahdollista kasvattaa ja opettaa lasta kuuntelemaan” (Kangas 2007, 12). Sen lisäksi että se on mahdollista, se olisi tavoitteellisissa tai ainakin ammattiin tähtäävissä opinnoissa jopa suotavaa. Kangas myös toteaa, ettei lasten yhteys taidemusiikkiin ole mikään itsestäänselvyys. Mielestäni monipuolinen musiikin kuuntelu, soittaminen ja musiikin käyttäminen esimerkiksi leikeissä on tärkeä osa musiikkikasvatusta. Itse toivon ainakin, että mahdollisimman monella on musiikkikasvatuksen ja musiikin opetuksen parissa halua tarjota monipuolisia kuuntelemisen kokemuksia.

Tässä yhteydessä on myös mainittava Suzuki-menetelmä. Sen tavoitteena on kasvattaa lapsesta musiikin avulla tasapainoinen ja harmoninen ihminen ja tehdä näin musiikista osa hänen persoonaansa. Suzuki-menetelmää käytetään esimerkiksi viulun soiton opetuksessa, mutta sitä

sovelletaan myös esimerkiksi huiluun ja pianoon. Yksi sen tärkeistä piirteistä on musiikin kuunteleminen niin varhain kuin mahdollista. Siinä käytetään musiikin päivittäistä kuuntelemista, minkä on tarkoitus kehittää soivan mielikuvan muodostumista. Menetelmää pidetään hyvin tehokkaana tietenkäin muistakäin syistä, mutta yksi sen keskeisiä asioita on kuuntelemisen harjoittelu ja sen kautta oppiminen. Nuotit tulevat mukaan vasta kouluiässä. Musiikkikappaleet saadaan kuunneltaviksi levyllä, ja päivittäinen kuunteleminen on olennaista oppimisessa. Kun musiikin kuuntelu aloitetaan mahdollisimman varhain, pyritään saamaan musiikista osa lapsen luonnollista elinympäristöä. Ihminen kasvaa musiikkiin. ”Menetelmä korostaa kaiken hyvän musiikin kuuntelua.” (Mäkinen 2010, 9).

Kuuntelemalla musiikista voidaan siis tehdä lapsen äidinkieli.

MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 3

Menemättä asiaan sen syvemmin voin todeta, että kuuleminen todellakin on suhteellista. Kuulo on erilainen, kun on harrastaja tai ammattimuusikko: sitä harjoittelemalla alkaa äänimaisema vaihtua hyvinkin pitkälle, ja ne asiat, joita aikaisemmin ei ole edes kuullut, muuttuvat selkeiksi. Hyvä esimerkki on viulun soitto, ja mielestäni viulisteille kehittyykin aikaa myöden aivan ylihyvä kuulokyky: kukaan ei lopulta enää kuule heidän vireessään mitään ongelmaa, mutta heidän mielestään siinä tuntuu riittävän aina parantamista. Sama koskee kai jokaista jousisoittajaa, jonka soittamisen laatu on täysin vireen kuulemisen varassa, koska soittimessa itsessään ei ole tasavirettä tai keinoa virettä varmistaa kuin ihmisvoimin. On ollut todella mielenkiintoinen matka yrittää harjoituttaa kuuloaan myös tätä kautta.

Musiikkiteknologiksi kouluttautuneena tiedän, että äänittäjäkin kuuntelee eri asioita. Näissä asioissa vallitsee keskittyminen eri asioihin ja kuulon tehtävä on erilainen, joten se toimii eri tavalla. Muistan, kun mikksasin erästä harjoitustyötä koulussa, ja kysyin siihen opettajalta apua. Hän mikksasi, näytti, mistä tapahtuu mitäkin ja sitten painoi by pass nappulaa, jolla pystyimme vertaamaan alkuperäistä, ja tätä uutta miksausta. Minulta lokahti niin sanotusti leuka lattiaan. Ihmettelin, miten muka voin edes tavoitella tuota. Puhumattakaan, että pääsisin koskaan siihen tulokseen, kun en edes tiennyt enkä voinut kuvitella, että se voisi kuulostaa siltä, miltä kuulosti. Tämä kuvaa hienosti sitä, mitä me kuulemme ilman harjoittelua: emme aina juuri mitään. Mutta me emme osaa kuvitella sitä ennen kuin harjoitteleme siitä eteenpäin.

Me emme siis välttämättä edes tiedä, mitä emme kuule.

5 VIRE

Voimme puhua vireestä kahdella eri tavalla: soittimen vireestä ja intonaatiosta eli sävelien keskinäisten suhteiden vireisyydestä (sävelpuhtaus). Viritysjärjestelmät jätän asian laajuuden takia aiheen ulkopuolelle.

Alttoviulun soittajalle intonaatio merkitsee kovin eri asiaa kuin toisen soittimen soittajakollegalle orkesterissa, puhumattakaan pianistista. Jos jousisoittaja soittaa sooloa, yksin, hän soittaa luonnollisen vireen mukaan. Pianon kanssa soitettaessa intonointi on latistettava tasavireen mukaiseksi. Jos kontrabasso ja ykkösviulu määräävät intervallin välimatkan, on väliäänien mahdollista siihen väliin: alttoviulun intonointi on väliääninä riippuvainen pohja- sekä ylä-äänestä. Jos jousisoittimella soittaa pariääniä, on sormen paikka eri kohdassa soitettaessa ylempään tai alemman kielen kanssa. Kun kitaristilla on nauhat, hänen vireensä on päätetty, kun kitara on viritetty, mutta jousisoittajat virittävät (intonoivat) koko ajan soitessaan. Jousisoittajille kehittyykin aikaa myöden hyvin tarkka kuulokyky vireen suhteen. Mutta orkesterin leveä ääni ei perustu vireeseen, vaan enemmänkin epävireeseen. Nimittäin, jos kaikki soittaisivat digitaalisella tarkkuudella täsmälleen samanvireisesti, ajautuisi ääni keskelle yhdeksi massaksi, joka soisi kyllä voimakkaammin tai hiljaisemmin, mutta ei leviäisi. Leveän äänen me määrittelemme isoksi. Samalla tavalla kuin vibrato on äänen vaihtelua eli äänen huojuntaa äänestä toiseen, ja se tekee äänestä laajan sekä elävän, on orkesterissa elintärkeää juuri nimenomaan se, että jokaisella on ne pienet erot: me kuulemme sen olevan edelleen vireessä, mutta jos se olisi koko ajan absoluuttisessa vireessä, kuulisimme pienen orkesterin riippumatta soittajien määrästä.

Meidän mielestämme piano on vireessä, mutta piano on itseasiassa kompromissi. Jokaisen koskettimen takana soi yhdestä kolmeen kieltä, jotka muodostavat oikeaksi sopimamme äänen. Piano viritetään yleensä 442Hz taajuudelle ($a_1 = 442\text{Hz}$) mutta tämäkin voidaan sopia. Virittäessä

toisen jousisoittajan kanssa ilman vertailupohjaa, kysymys kuuluu: ”Millainen A sulla on?” Tällä selvitetään, kumman a-kielen sävelkorkeus on lähempänä totuttua. Sitten päätetään, kumman mukaan viritetään. Jos kirouksena ei ole absoluuttista korvaa, menevät kaikki riittävän lähellä olevat a:t läpi. Soittajan kuulon harjaantumisesta sitten riippuu, mikä on riittävän lähellä. Tässä tosin täytynee myös paljastaa, että vireen käsitys on opittu, ja nykyään on löydetty myös viitteitä siihen, että absoluuttinen korvakin olisi lahjan lisäksi harjoittelun tulos. Absoluuttinen sävelkorva on (aivojen) kyky tunnistaa säveliä ilman referenssiä, kun taas relatiivinen korva on suhteellinen: aivojen pitää saada vertailupohja sille, mitä haetaan. Absoluuttinen korva on todettu osittain olevan aivojen toiminnasta kiinni, mutta kaikkein eniten se näyttää olevan kiinni nuorena aloitetun soittimen soittamisesta. Alle 6-vuotiaana aloitettu soittoharrastus nostaa mahdollisuuksia saada absoluuttinen sävelkorva: se on siis aivojen harjaantumisen tulos. Assosiaatiomuistista vastaava aivoalue tuntuu olevan aktiivisempi absoluuttisen sävelkorvan omaavilla ja perinnöllisyyttäkin on tutkittu, mutta ainoastaan perinnöllinen ominaisuus se ei vaikuta olevan. Todennäköisimmin vaaditaan yhteisvaikutus, soittaminen, kuunteleminen, perintötekijät sekä ympäristö, jotka mahdollistavat sen kehittymisen. Usein sitä pidetään siunauksena, mutta se ei ole sitä välttämättä edes muusikolle. Siinä kun siitä on kiistämätöntä hyötyä säveltapailussa, se on päällä koko ajan eikä sitä saa pois. Transponointi lennosta (esimerkiksi pianon soittaminen eri korkeudelta kuin nuoteissa lukee) saattaa olla teknisesti helppoa, mutta absoluuttinen korva huutaa koko ajan nuottikuvan nähdessään, että äänet ovat väärinä. Konserteista nauttiminen saattaa olla vaikeaa. Ylen Akuutin vuonna 2013 julkaisemassa jutussa säveltäjä Lionel Bams kertoo seuraavaa:

Kun menen kuuntelemaan konserttia, on kuin aivoni olisivat koko ajan analysoimassa mitä partituurissa tapahtuu. Tiedän tarkalleen mitä nuotteja soitetään. Se on häiritsevää, sillä konserttia ei välttämättä pysty seuraamaan hetki hetkeltä, jos on koko ajan häiriintynyt päähän putkahtavista nuottien nimistä. (Bams 2013)

Vire on siis itseasiassa opeteltu asia. Korvamme (eli aivomme) pitävät oikeana vireenä sitä, mihin ne ovat oppineet. Tämä saattaisi selittää joidenkin laulajien vireongelmat, jos muuten laulaja on selkeästi musikaalinen. Laulaja saattaa laulaa tasaisesti, yhtä paljon alavireisesti koko ajan, mutta muuten rytmillisesti oikein ja ilmaisullisesti mielenkiintoisesti. Syynä saattaa olla aikaisempi oppiminen siitä, että juuri sen hänen korvansa tulkitsee vireeksi. Tietenkin syitä voi olla useitakin, kuten puutteellinen tekniikka tai mitä enemmän virheitä on, yksinkertaisesti osaamattomuuskin, mutta yksi mahdollisuus voisi olla myös se, että aivot tulkitsevat vireen oikeaksi, kun se on hieman matala. Useimmat ihmiset eivät kuitenkaan harjoittele kuuntelemaan virettä sentin tarkkuudella.

Jos aikoo virittää jotakin, pitää päättää vire ja miettiä kenen kanssa soittaa. Tarkkuus riippuu kuulon harjaantuneisuudesta ja kyvystä tarkentaa vire. Vireenhän kuulee äänen huojunnasta tai yläsävelsarjoista. Lisäksi soitin saattaa asettaa rajat sille, kuinka tarkan vireen siihen ylipäätään pystyy saamaan. Jos soittaa orkesterissa väliääntä eikä ylä- ja alääni ole puhdas, ei virettä saa aikaan.

MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 4

Hyväksi mainosmusiikiksi useimmat mieltävät musiikin, joka miellyttää heitä. Mainoksen tehtävänä ei kuitenkaan aina ole olla miellyttävä. Pahin on mitään sanomaton mainos, josta ei jää edes mieleen, mitä se mainosti siksi aikaa, kun mainos pyörii, mutta hyvä mainos saattaa olla ärsyttävä. Ehkä parasta mainosmusiikkia on korvamato. Se jää mieleen, sitä voi rallatella ja sen oppii huomaamattaan. Tässä kohtaa ainakin tarttuvuus, tuttuus ja helppo mieleen jäävyys on hyvän merkki. Paras esimerkki jonka muistan, on noin 20 vuoden takaa. Silloin paikallisessa radiossa soi mainos ”Möysän Esso Snack and Shop, aina auki on!” Osaan sen vieläkin, ja joskus jopa rallattelen sitä. Sanoisin, että rallatus on raivostuttava, mutta ainakin se ajaa asiansa. Se todella jää päähän, siinä tulee neljässä sekunnissa sanottua kaikki oleellinen, sanat jäävät päähän, tuotteen muistaa ja sen todella muistaa... ja muistaa... ja muistaa...

6 MELU

Meluksi koetaan esimerkiksi ääni tai äänet, jotka eivät ole meille jäsentyneitä tai merkityksellisiä (Ampuja & Peltomaa 2014). Melu on ääniä, jotka ovat liian kovia tai joita on liian paljon tai jotka häiritsevät meitä. Melulla tarkoitetaan myös ääntä, joka koetaan ihmisen terveydelle haitallisena. Tähän vaikuttaa muukin kuin se, mitä ääni itsessään on. Sama asia voi siis olla sekä informaatiota että melua. Esimerkiksi me keskustelemme puheen avulla, mutta jos puhetta on liikaa, se on liian kovaäänistä emmekä pysty enää jäsentämään sitä, me koemme sen meluksi. Esimerkkinä voisi toimia myös oppitunti, jolla emme pysty enää kuuntelemaan opettajaa, koska muiden puhe opettajan puheen päällä, on häiritsevää. Meluksi kuvaillaan voimakasta äänten hälyä ja ylipäättään häiritseviä ääniä. Myös hälinä, meteli ja kohu kuvaavat melua.

Hälyä ja melua ei pidä sotkea keskenään täysin synonyymeinä. Hälyllä ei ole selvästi havaittavaa **säveltaso**a. Monet perkussiiviset soittimet, esimerkkinä vaikkapa symbaalit, triangeli tai rytmikapulat tuottavat hälyjä. Hälyääni voisi olla läiskäys, suhaus, pamaus tai kumahdus, helinä tai kilinä. Häly voi siis olla myös osa musiikkia (siba.fi/akustiikka).

Meluksi koetaan ääni äänenvoimakkuuden perusteella, muttei pelkästään siksi. Asiaan vaikuttaa myös se, kauanko ääni kestää ja mikä sen merkitys on kuulijalle, samoin äänen häiritsevyys: kaikki voimakkaatkaan äänet eivät aina häiritse. Äänen merkitys meille vaikuttaa siihen, koemmeko me sen meluna, koska melu on stressitasoa nostavaa ja sama ääni voi olla eri merkityksin, joko stressitasoa nostavaa tai merkityksetöntä tai jopa positiivinen asia. Tottumus ja mieltymys ovat asioita, jotka vaikuttavat myös. Mutta iso syy, miksi liiallinen äänitulva, jatkuva hälinä, liian voimakkaat äänet (vaikkei ne vielä kuuluo vaurioittaisikaan) tai epämiellyttävät äänet on melua, on, että kuulo itsessään on myös aisti, jolla me kartoitamme ympäristöämme koko ajan. Voimme sulkea silmät, mutta emme voi sulkea korviamme. Sen lisäksi, että kuulo erottelee koko

ajan informaatiota ympäristöstämme, sen pitää varoittaa meitä tarpeen tulleen. Tästä syystä jatkuvassa hälinässä oleminen saattaa olla stressaavaa, koska erottelu vaatii niin paljon ponnisteluja.

Eri tilanteissa sama ääni voidaan kokea uhkaavaksi tai normaaliksi. Löysin esimerkin, jossa havainnollistettiin asia koskimelojan avulla. Koskimelojalle vesiputouksen ääni kertoo lähestyvistä vaarasta, kun turvassa koskea katseleva turisti ei metelistä hätkähdä, eikä kohina merkitse sen kummemmin suurta vesimassaan kummempaa ääntä. (Ampuja & Peltomaa 2014). Koska kuulo on varoitusväline ja sen tehtävänä on varoittaa vaarasta, on outo ja epämiellyttävä ääni meille stressaava asia: keho valmistautuu jälleen kerran taistelemaan tai pakenemaan, mutta nyt negatiivisella tavalla.

Melu saattaa aiheuttaa kuulovaurioita tai stressiä ja sillä on todettu olevan suora yhteys unihäiriöihin ja sydän- ja verisuonisairauksiin. Melu voi siis sairastuttaa pahastikin.

Kuulovaurioiden yhtenä muotona on tinnitus, joka on korvien jatkuvaa soimista tai esimerkiksi rahinaa, eikä se poistu tai parane. Hiljaisuuden menetys on ennen kaikkea psyykkisesti raskasta. ”Osaa ihmisistä tinnitus häiritsee jo sen vuoksi, että se hävittää hiljaisuuden, joka on monille korvaamattoman tärkeää” (Ampuja & Peltomaa 2014, 129). Ääni voi olla vihellystä, suhinaa tai kohinaa eli muutakin kuin usein tinnitukseksi ajateltavaa korvien soimista. Tavallisimmin se alkaa itsestään ja sen syy jää tuntemattomaksi.

Tinnituksen hoitoon käytetään kuitenkin äänihoitoa. Tinnitus itsessään ei ole ongelma, vaan epämiellyttävän jatkuvan äänen aiheuttama stressireaktio. Tinnitusäänien voimakkuus väheni merkittävästi, kun koehenkilöt kuuntelivat 2-3 tuntia päivässä mielimusiikkiaan, josta oli suodatettu pois kunkin yksilöllistä tinnitustaajuutta vastaava sisältö. ”Myös aivojen magneettimittauksissa todettiin, että koehenkilöillä kuuloaivokuoren aktiivisuus oli vähentynyt tinnitusta vastaavilla alueilla” (Ampuja & Peltomaa, 2014, 135). Toistuvat aistiärsykkeet (ääni ja valo)

yhdistettynä sähköstimulaatioon voivat auttaa myös; kiertäjähermon ärsyttäminen vapauttaa hermojen säätelyainetta, jolla on vaikutusta aivojen muovautumiseen (oppiminen ja muistaminen). Eläimille tehtyjen tutkimusten mukaan tinnitus on saatu jopa kokonaan paranemaan hoidolla, jossa käytettiin kiertäjähermon sähköstimulaation ja äänistimulaation yhdistelmää. Tällä tavoin on siis saatu lupaavia tuloksia myös ihmisiä ajatellen ja on osoitettu, että on mahdollista korjata kuulojärjestelmään syntynyt **vääristynyt muovaantuneisuus** (Ampuja & Peltomaa 2014, 136).

Tiedon saamisessa kuulo toimii oikeastaan kolmen asian ketjussa. Ensin se hahmottaa, missä ollaan ja miten se asiat järjestelee: millainen ympäristö on. Sen jälkeen aivot valitsevat, mitä kuunnellaan informaation pohjalta, mitä ne pitävät tärkeänä. Aivot tulkitsevat tilannetta ja erottelevat ääniä: mikä on kuulemisen arvoista juuri tässä tilassa ja tilanteessa? Tietenkin on ääniä, joita kuulemme paremmin kuin toisia. Jos joudumme etsimään sitä heikoiten kuulemaamme ääntä (musiikillinen esimerkki voisi olla väliäännet, jotka normaalisti huomaa vasta, kun ne jäävät pois ja tilalle tulee tyhjyyden tunne) kuormittuu kognitiivinen järjestelmämme ponnistelujen seurauksena paljonkin. Kognitiivinen järjestelmä pitää yllä kykyä seurata valittua ääntä, ja näin aivot keräävät lisää tietoa ympäristöstä.

Se, mikä melusta tekee meille erityisen rasittavaa, on edellisen tiedon valossa tiettenkin se, että se vaikeuttaa tilanteen hahmottamista. Lisäksi yksi kuulon tehtävistä on toimia hälytysjärjestelmänä. Se kertoo meille hyvin paljon alitajuisiakin viestejä. Melusta emme kuitenkaan pysty hahmottamaan todellisuutta. Lisäksi aivot yrittävät melustakin poimia oleellisen ja sitten ponnistelevat suunnattomasti tukkiakseen pääkaistat kuuloa kuormittavasta tulvasta. Me näemme sen, mitä haluamme, mutta kuulemme silloinkin, kun emme halua.

MUSIIKIN KOKEMUS MINUSSA 5

Koin kerran melkoisen yllätyksen, kun tapanani on lainata välillä kirjastosta levyjä niin sanotusti sattuman kaupalla. Otan siis semmoisten yhtyeiden musiikkia, joita en tunne. En yritä miettiä, mitä haluaisin, vaan annan vain sattuman johdattaa ja toivon, että löydän jotain uutta.

Sattumoisin otin yhden CD:n, jossa levyn nimi viittasi johonkin kevyeen ja mukavaan. Kun kuuntelin levyä kotona, siinä oli äärimmäistä noisea. Lisäksi se oli miksattu todella riipiväksi.

Se oli korvilleni jotain niin hirveää, että aloin voimaan fyysisesti pahoin. En siis siksi, että olisin pitänyt siitä tai ollut pitämättä, vaan yksinkertaisesti elimistöni reagoi siihen. Mielenkiintoni kuitenkin heräsi. Sillä siinä kun minä voin pahoin, joku toinen on äänittänyt sen, soittanut sen ja kokee asiasta jonkun sortin mielihyvää tai tarkoitusta. Koska jos hän kokisi tekevänsä jotain täysin turhaa, hän ei motivoituisi siitä, hän ei kokisi sen ilmaisevan mitään ja tuskin siis tekisi sitä. Hänen on siis koettava siinä merkitys. Ainoa mahdollisuus tehdä kyseistä musiikkia (vai äänimaailmaa?) merkityksettömästi olisi ottaa satunnaisia ääniä, joita ei ole kuullut, laittaa ne päällekkäin ääniraidoiksi kuulematta, miksata (tarvitseeko sitä silloin miksata?) se kuulematta sitä ja lyödä se levyille valmiina lopputuloksena. Muuten siinä on kuulomme ja käsityksemme vaikuttamassa, vaikka yrittäisimme tehdä "ei mitään". Se olisi näkemyksemme "ei mistään" juuri oman kuulomme kannalta. Jos kuitenkin tarkoituksena on saada tietoisesti ja tahallisesti ns. rumaa musiikkia, emme kuulematta voisi tietää, olisiko se rumaa. Levyn tekeminen, vaikka sen vain äänittäisi ja jollain lailla miksaaisi, vaatii vaivannäköä. Kyseinen musiikki oli siis ehkä paradoksi itsessään. Onko joku todennut: "Onpa tämä on huono! Onpa se hyvä!"

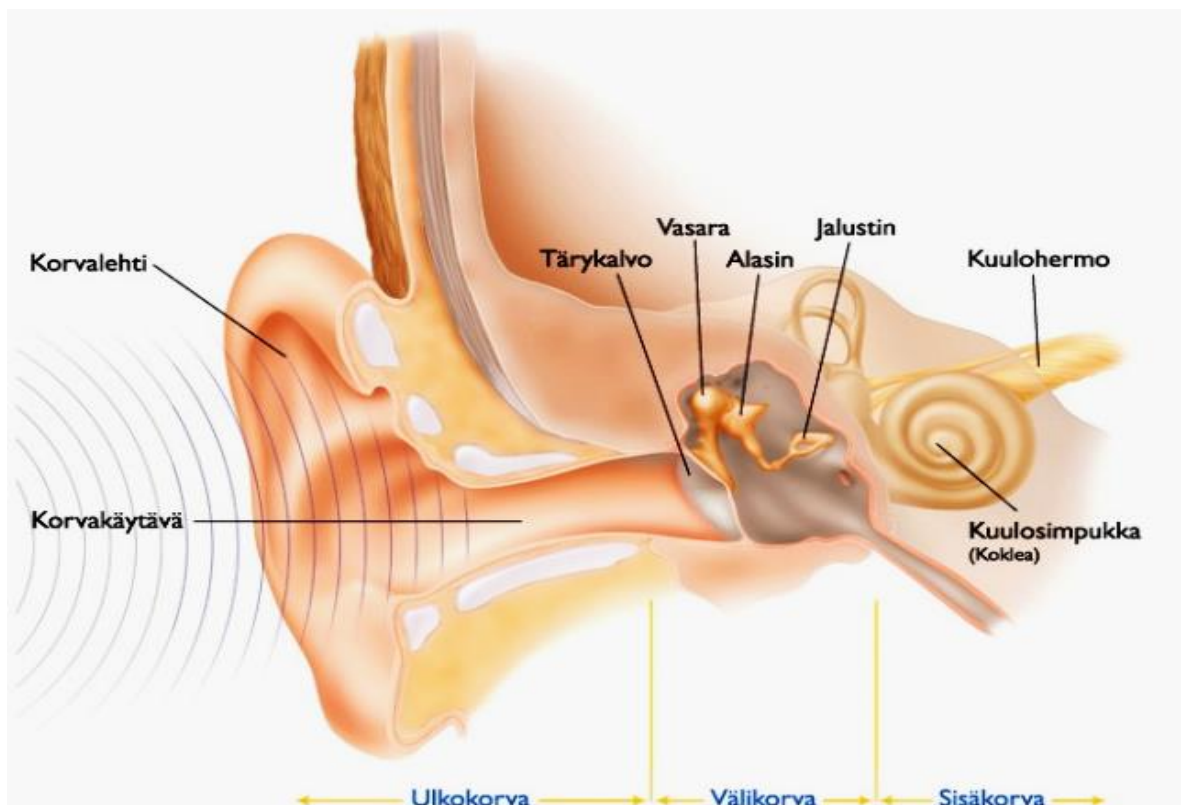
En löytänyt siitä itselleni mitään muuta kuin melua, mutta se laimeni kyllä ohitettavaksi. Itselleen epämiellyttävänkin musiikin voi ohittaa analysoimalla sen, jos se ei soi liian kovaa, ja liian kovalla soiva musiikki taas aina aiheuttaa kipua, vaikka se olisi musiikkia, josta pitää.

7 KUULO

Kuulo on kyky havainnoida ääntä.

Yksinkertaisimmillaan sanottuna: sisäkorvan pienen pienet aistinsolut ja hermosyyt poimivat värähteleviä ääniaaltoja, muuntavat ne sähköimpulsseiksi ja lähettävät aivoihin, jotka käsittelevät ja tulkitsevat ne.

Kuulon aihio on siis ilmanpaineen vaihtelua, joka muuttuu vastaanottimien avulla ääneksi. Samalla tavalla toimii dynaaminen mikrofoni. Jos kuvitellaan, että tietokone on aivot, jotka ottavat viestin vastaan ja mikrofoni korvat, niin mikrofonin kalvoon aiheutuu ilmanpaineen vaihtelua vaikkapa siihen laulaessa. Ilmanpaineen vaihtelu osuu mikrofonin kalvoon saaden sen värähtelemään. Kalvoon kiinnitetty kela liikkuu magneettikentässä, siihen muodostuu vaihtojännite. Johtimet kuljettavat signaalin vahvistimeen, minkä vastaanottaa nykyisin lähes aina muunnin, joka muuntaa sähköisen viestin digitaaliseksi viestiksi, jonka tietokone pystyy tulkitsemaan. Se näkyy näytöllä ääniaaltolina oikean ohjelman avulla. Ohjelmansa mukaan se tulkitsee äänen ja lähettää toivotun signaalin uudelleen eteenpäin kaiuttimille tai luureihin sähköisenä värähtelynä, joka heiluttaa kalvoa, joka toistaa ilmanpaineen vaihtelun korviimme. Korvat ottavat vastaan ilmanpaineen vaihtelun, muuttavat sen sähköiseksi viestiksi ja toimittavat aivoille, jotka tulkitsevat sen.

Kuva 2: Korva ja kuulo (Kuuloliitto.fi)

Korva on kuuloelimen lisäksi tasapainoelin, mutta koska aihe laajenisi kohtuuttomasti, keskitytään nyt pelkästään korvaan kuuloelimenä. Kuuloliiton kuva oli mielestäni paras ja havainnollistavin suomenkielinen kuva, jonka löysin. Korva jakautuu (tai jaetaan) kolmeen osaan, ulko-, väli- ja sisäkorvaan, joilla kaikilla on oma tehtävänsä. Ulkokorvan muodostavat korvalehti, joka ottaa vastaan ja kerää äänenpaineen vaihtelut, ja korvakäytävä, jossa ilma siirtyy eteenpäin ja kohtaa tärykalvon, joka puolestaan värähtelee sen vaihtelun mukaan. Välikorva alkaa tärykalvosta. Se on ilmatäyteinen ohimoluussa sijaitseva ontelo eli se osa, joka jää tärykalvon toiselle puolelle. Kun ääniaallot tärisyttävät tärykalvoa, ottavat viestin vastaan välikorvassa sijaitsevat kuuloluut. Vasara (malleus) johtaa viestin alasinille (incus), joka johtaa sen jalustimelle (stapes). Kuuloluiden kautta ääni kulkee eteisikkunaan, joka on väli- ja sisäkorvan välissä. Sisäkorvassa sijaitsee simpukka. Se on nesteen täyttämä kuuloelin, joka muuttaa ääniaallot hermoärsykkeiksi. ”Nämä impulssit

välittyvät kuulohermosäikeiden kautta aivokuorella sijaitsevaan kuulokeskukseen, jossa syntyy kokemus äänestä ja sen ominaisuuksista” (kuuloliitto.fi).

Musiikkiteknologian koulutuksessa puhuimme paljon kuulosta, myös aistina, miten se käyttäytyy ja mitkä ovat sen tehtävät. Yksi tärkeistä tehtävistä on toimia varoitusäistina. Luonnossa useimmat hälytysäänet tulevat suunnilleen samalle taajuudelle: me erotamme oikeastaan minkä tahansa eläimen hätähuudon, jonka pystymme vain kuulemaan. Eläinkunnassa tätä myös hyödyntävät eri saaliseläimet yhteistyötä tehden - riittää kun joku huomaa ja varoittaa, muut ymmärtävät kyllä. Mutta myös meidän arkisessa elämässämme, ihan vaikka liikenteessä tai kanssakäymisessä muiden kanssa, se kertoo tietoa ympäristön tapahtumista, hälytysäänistä ja siitä, miten meidän pitää ympäristömme huomioida. Kuulon vaikutukset sekä taipumukset ovat myös tästä syystä moninaiset. Ensisijaisesti se ilman harjoittelua, kiinnittää huomiota tiettyihin taajuuksiin tehtäviensä mukaan. Tästäkin syystä saatamme kuulla eri asiat eri tavoin, ja siksi kuulo vaikuttaa hyvin voimakkaasti mielipiteidemme muodostamiseen ja päätöksentekoon. Mutta kuuloaistilla ei vastaanoteta pelkästään sanallista tietoa, vaan myös monenlaista sanatonta tietoa, kuten puheen rytmi, voimakkuus, voimakkuuserot, painotukset ja äänen sävyt.

Kuulo toimii siis tiedon välittäjänä, sosiaalisissa suhteissa, turvallisuustekijänä ja kertoo missä olemme: suuntakuulo kertoo, mistä ääni tulee ja missä äänilähde sijaitsee. Kuuloaistin kautta välittyvät myös monet miellyttävä ja meitä ilahduttavat äänet, kuten luonnonäänet, linnunlaulu, tuulen humina ja musiikki. Kuuloaisti vaikuttaa ihmisten välisen viestinnän lisäksi myös viihtyvyyteen, turvallisuuteen ja yleisesti ympäristön havaitsemiseen sekä alitajuntaan.

8 MUSIIKKI JA KUULEMINEN PEDAGOGISESSA TYÖSSÄ

Olen huomannut kiinnostukseni kuulemiseen vaikuttavan paljonkin siihen, miten teen työtäni pedagogina. Kuulemista sekä kuulemisen kykyäni muokanneet kokemukset ovat olleet herättäviä ja minulle tärkeitä. Käytän sanaa kyky, koska tiedän nyt, että sitä, mitä ei tiedä voivansa kuulla, ei yritä kuulla. Opettajana työskennellessäni yritän mielelläni saada oppilaat oivaltamaan itse asioita. Yritän myös pitää oman mieleni avoimena ja kuuntelukokemuksissa tarjota mahdollisuuksia laidasta laitaan enkä vain vaikkapa sitä musiikkia, mistä juuri itse pitäisin. Minulle on tärkeää tila ja oivallus. Musiikin harjoittaminen ja opetteleminen on tutkimusmatka itselleni, ja siihen yritän herättää muitakin. Toiveena tietenkin, että jokainen löytäisi itse itsestään sen, mitä musiikki heille on. Minulle tietoinen kuunteleminen on aukaissut maailmoja ja tarjonnut rikkautta.

Kymmenen harjoitusta

Laitan tähän erilaisia harjoituksia ja/tai leikkejä, joita olemme oppitunneilla tehneet musiikin ja äänen kanssa. Lapset ovat olleet 4-6-vuotiaita musiikkileikkikoulun soitinvalmennusryhmäläisiä.

Olen tehnyt lasten kanssa esimerkiksi (1) levyraadit. Lainasin kirjastosta CD-levyjä eri musiikin genreistä, valiten ne levyn kansien perusteella. Sitten mietimme tunnilla oppilaiden kanssa, mitä levyn kannen perusteella odotamme musiikilta. Kuuntelimme lasten valitseman kappaleen levyiltä ja mietimme, vastasiko se kantta lasten mielestä. Se oli sekä mielenkiintoista että herättävää. Lapset eivät ihan ensimmäisellä kuuntelukerralla juurikaan kertoneet mielipiteitään, mutta he innostuivat tehtävästä ja aloimmekin löytää erilaisia näkemyksiä, innostusta ja oivalluksia, kun teimme levyraadit useammalla kerralla. Opimme, että levyn kansi ei välttämättä aina vastaa sisältöä, että sanat saattavat muuttaa kappaleen kokonaan ja että samasta kappaleesta voi olla monia eri mielipiteitä ja kaikki ovat yhtä

oikein. Huomasimme, että kuuntelemme eri asioita: yksi lapsi luonnostaan kuunteli sitä, mitä sanat sanovat, yksi sitä, mitä musiikissa tapahtuu. Joku lapsista jopa kertoi ensimmäiseksi havainnoistaan kappaleen rakenteessa.

Teimme myös mielikuvitusta kehittävän harjoituksen (2). Tehtävänä oli keksiä satu tai oma tarina instrumenttimusiikkia kuunnellessa. Selitin tehtävän ja laitoin musiikin soimaan. Kun kappale oli soinut, sai jokainen kertoa, millaisen tarinan keksi. Tähän voi valmistua keksimällä omia loruja ja rytmisanoja (olemme luoneet mm. ketjusatuja, missä jokainen vuorollaan keksii aina lisää satuun, ja taputamme sen) ja kuuntelemalla muuten musiikkia ja miettimällä, mitä sanoituksissa kerrotaan. Joillekin lapsille mielikuvitus ja satujen käyttö on luonnollista, he keksivät ties mitä loruista pitkiinkin kertomuksiin. Osalle tulee mieleen vaikka jokin paikka, jossa he ovat olleet tai kuvittelevat olevansa, ja jotkut eivät vielä 5 - 6 vuoden iässä keksi oikein mitään. Pienellä kehittelyllä kaikilta alkoi tulla mielikuvia ja keksintöjä. Etenimme tästä tietenkin omien kappaleiden tekoon.

(3) Kuuntelimme myös hiljaisuutta. Hiljaisuuttahan ei oikeastaan ole olemassa kuin digitaalihiljaisuutena. On olemassa kyllä *käsitys* hiljaisuudesta, kun menemme jonnekin kauas erämaan metsään tai vastaavaa. Sitten ajattelemme, että siellä on hiljaista, miten vain tuuli suhisee, puut natisevat, sammal rapisee ja niin edelleen. Täydellistä hiljaisuutta ei meidän luonnollisessa maailmassamme esiinny. Tätä en tietenkään etukäteen kertonut, vaan kuiskasin tehtävän: kuunnellaan hetki ihan hiljaa, millaista on hiljaisuus. Ja me oikein jännityksellä jäimme odottamaan. Hämärsin huoneen, ettei näköaisti häiritsisi kuuntelua ja olimme luokan yhdessä kohdassa jännittyneinä ja hiljaisina. Kuuntelimme. Kun taas laitoin kaikki valot päälle ja keskustelimme asiasta, totesimme yhdessä, ettei ollutkaan yhtään hiljaista! Putkista kuului ääniä, talo natisi, ulkona meni auto talon ohi ja itseasiassa koko hiljaisuus oli aika tapahtumarikasta. Tämä kertoo aikuisellekin sen informaation määrän, jonka otamme vastaan koko ajan tiedostamatta sitä.

(4) Soitinkuunteluita voi tehdä jo päiväkouluikäisten kanssa, he tunnistavat yllättävän paljon soittimia. Soitinesittelyissä on syytä havainnollistaa soittimia kuvin. Soitinkuunteluissa teen usein samalla soitinesittelyt, ja me myös mietimme, mitä meidän mielestämme soitin soittaa tai mihin kohtaan kappaleessa se osuu. Olemme kuunnelleet levyiltä, mitä soittimia siellä on, ja lapset ovat omin sanoin saaneet kuvailla, mitä ovat kuulleet. Sitten myös esimerkiksi etsimme musiikista soittimia. (5) Kuuletko tässä kappaleessa triangelin? Käsi pystyyn, heti kun se mielestäsi soi!

(6) Teimme myös perinteisiä niin sanotusti tavallisia kuunteluharjoituksia. Soitimme rytmejä, luimme niitä loruina sekä rytminimillä ja kirjoitimme niitä. Nuotit jäävät mieleen hyvin, kun ne saa piirtää itse paperille. Sitten lopulta tunnistimme ne kuuntelemalla, eli minä soitin heidän tai itseni rakentamia rytmejä puukapuloilla, ja he tunnistivat, toistivat sekä nimesivät niitä. Herännyt kuulo ja tarkempi kokemus siitä, auttoi siinä, että 5 - 6-vuotiaat pystyivät tunnistamaan neljäsosia, kahdeksasosia ja kuudestoistaosia sisältävän lyhyen rytmin (2 tahtia) ja luettelemaan, mitä se sisälsi.

Kuunteluharjoitukset auttavat myös yhteismusisoinnissa. Teimme paljon musiikkia improvisoimalla sekä yhdessä että erikseen. Teimme myös kahden ryhmän kanssa itse kokonaisia kappaleita kevätkaudella ja uskon, että aktiivinen kuunteleminen sekä oman innostuksen sekä oivaltamisen herättäminen antaa mahdollisuuden tähän. Eräässä improvisaatioharjoituksessa käytimme todella isoa taulua, jossa oli erilaisia rytmikuvioita. Jokainen sai valita hiljaisuuden vallitessa jonkun rytmisen pätkän, jonka omalla soittimellaan soittaisi ja minä pitäisin yllä perussykettä. Ensin piti valita, sitten kuunnella pään sisäisesti, miten sen soittaisi. Siitä muodostuikin meille hieno rytmiryhmä. Siihen jokaisella oli oma improvisaatiovuoro, jolloin sai soittaa xylofonilla ihan oman mielensä mukaisesti.

Soitimme myös CD-levyltä soivan musiikin kanssa yhteen, sekä improvisoiden että rytmejä.

(7) Tietovisa kuuntelulla. Otimme vaikka pöydälle erilaisia soittimia.

Muistellemme tietenkin samalla soittimien nimet, sitten lapset laittavat silmät kiinni ja opettaja soittaa jotakin soitinta, joka lasten pitää tunnistaa. Kun tämä alkaa olla liian helppoa, voi alkaa verrata samantyyppisiä ääniä toisiinsa, vaikka kehärumpua djembeen, kumpi soi ensin? Tai tamburiinia kulkusiin. Korkeaa ja matalaa voi myös opettaa kuuntelukokemuksen kautta kysyen, millainen ääni. Ihmisille ylipäätään jää paremmin mieleen oma mielikuva asiasta.

(8) Tanssi rumpalin kanssa. Tein kaikista rytmisoittimista (djembe, bongot, kehärumpu, chimes, triangeli, agogo, putkipenaali, kapulat jne.) setin, jota soitettiin jokainen vuorollaan, ja muut tanssivat tai liikkuvat rytmien ja tempojen mukaan. Myös opettaja hyppi mukana, mikä olikin lapsista hillittömän hauskaa. Tässä voi myös antaa tanssijalle ohjeen tietyn soittimen kuuntelemisesta: sinä saat liikkua vain, kun triangeli tai chimes soi, sinä liikut rumpujen tahtiin. Lapset voi myös jakaa kahteen ryhmään, jolloin puolet tanssii ja puolet soittaa.

(9) Harjoittelimme myös paperille piirrettyjen sointujen avulla johtamaan. Kanteleryhmässä olin tehnyt isot sointulaput lattialle. Sitä sointua soitetaan, jonka kohdalla opettaja on. Näin opettajalle jää myös kädet vapaaksi soittaa itse.

Tällä kertaa jokainen lapsista sai vuorollaan olla opettaja. He saivat miettiä jo opetellusta kappaleesta, missä kohtaa sointu vaihtuu, ja näyttää sen muille. Tämä otettiin aivan huumorilla, se on haastava tehtävä ja pitää varoa, ettei joku ala jännittää liikaa. Mutta kuuntelimme lähinnä sitä, pystymmekö me pelkästään kuulemaan, menikö sointujärjestys näytön mukaan. Kuulostiko se oikealta? Tavoitteena ei välttämättä tarvitse olla, että saa sen menemään heti oikein, vaan että opittiin erottamaan ja kuulemaan ensin, meneekö se kuten ennen, vai onko siinä jotakin erilaista.

(10) Ääniefektien tunnistus. Ääniefekteihin etsin sopivia, valmiita CD-levyjä. Osa efekteistä on helppoja, osa hieman haasteellisempia, mutta on aika mielenkiintoista huomata, miten huikeaa joidenkin lasten

hahmotuskyky kuulon kautta on. Osa erottaa itsestään selvästi traktorin, auton, mopon ja bussin moottorin äänet, ja vaikka kerran olisi käynyt Helsingissä, on raitiovaunun ääni saattanut jäädä mieleen. Samalla tavalla olemme keksineet toisinpäin itse ääniefektejä: mistä saa mitäkin ääniä ja mitä ne voisivat olla. Tämä toimii myös improvisaation ja mielikuvituksen kehittäjänä, kun soittimista voidaan keksiä muitakin ääniä kuin se tavanomaisin, joka tulee mieleen. Lisäksi on aika hauskaa, kun lapset alkavat itse havainnoida, miten paljon erilaisia ääniä mahtuukaan yhteen soittimeen.

Jos jokainen oppilas on erilainen, on myös jokaisen kuulo yksilöllinen, samoin kuuntelemisen kokemus. Minusta tätä voi ja pitää hyödyntää opettajan työssä. Musiikin sekä äänen erilaiset kokemukset voivat avata erilaisia maailmoja, ja jotakuta ne saattavat innostaa, kuten ovat innostaneet minua. Itsestäni tuntuu, että aina kun kuulemisen kokemukseni on muuttunut, olen löytänyt salaisen oven tai uudenlaisen maailman. Musiikin opettamisessa tietoista kuuntelua sekä voi, että pitäisi hyödyntää. Kuulemisen kokemusten kautta olisi mahdollista avata ovia ymmärrykseen enemmänkin. Musiikkia ei tarvitse aina oppia vain samalla tavalla. Hyvin usein kuvittelemme, että jos ihminen ei opi samalla tavalla kuin muut, hän ei osaa eikä tulekaan oppimaan. Mutta esimerkiksi diktaateissa pitäisi huomioida, että ihmiset kuulevat eri tavalla. Tapoja on monia, ja kuuleminen on usein tottumuskysymys. On yksilöllisiä taipumuksia ja harjaantuneisuutta, joka on lähtökohtaisesti jokaisella omanlaisensa. Näin on varmasti siis myös kuulemiseen perustuvan oppimisen suhteen.

9 MUSIIKIN KOKEMUS MEISSÄ

Halusin tehdä myös pienen haastattelututkimuksen saadakseni selville, miten muut kokevat musiikin. Halusin tietää, onko muilla heitä herättäneitä tai muuttaneita kuuntelukokemuksia. Miksi he kuuntelevat musiikkia tai mitä he siitä kuuntelevat? Toivoin saavani havainnollistettua asiaani enemmän sekä ehkä saavani vastauksia omiin kysymyksiini siitä, miten eri tavoin kuulemme.

Laitoin viikon vastausajalla kahdellekymmenelle ihmiselle kysymyksiä sähköpostitse aiheeseen liittyen. Halusin muutaman vastauksen, joiden toivoin kertovan esimerkkejä siitä, miten eri tavalla asiat koemme ja kuulemme. Ajattelin, että jos keskimäärin joka neljäs tai viides vastaa, saisin 20 ihmisellä 4 tai 5 muutakin kokemusta kuin omani. Sain kuusi vastausta. Tein kyselyn sähköpostitse ja aikataulu oli tiukka, muutama ihminen ilmoitti jälkeinpäin, että ei ehtinyt vastaamaan. Opinnäytetyön valmistuminen painoi tässä tällä kertaa niin paljon, että ikävä kyllä jouduin tyytymään pintaraapaisuun. Kuitenkin jo muutaman vastauksen perusteella olisin toivonut, että olisi ollut aikaa enemmän, koska minusta oli hyvin mielenkiintoisia eroja niissäkin asioissa, joiden oletin olevan samanlaista. Tehdessäni haastatteluja saadakseni ihmisten omia kokemuksia, törmäsin myös ennalta-arvaamattomaan yllätykseen: vaikka kaksi ihmistä olisi kaikesta muusta samaa mieltä, soittaisivat samaa instrumenttia ja olisivat samaa ikäluokkaa, heillä saattaa olla täysin eriävä mielipide siitä, mikä on miellyttävää kuunnella. Siinä, missä toinen kokee hiljaisuuden nautinnoksi, toinen mainitsee sen ärsyttävänä: iältään 41- ja 45-vuotiaat mies ja nainen jakavat paljon yhteistä. Molemmat soittavat bassoa, laulavat, tekevät keikkaa ja heillä on pitkä historia musiikin parissa. He ovat ikään kuin samalta musiikilliselta "aikakaudelta" ja voisi kuvitella siis, että mieltymyksetkin olisivat samanlaisia. Mielimusiikista lähtien kuitenkin melkein kaikki eroaa. Kuitenkin mielestäni yksi suurimmista eroista oli suhtautuminen hiljaisuuteen: "Nyky maailmassa aika outo ja vaikeasti tavoitettava asia, mutta välillä mökillä ollessa on ihan

hiljaista ja se on samalla ihan mahtavaa ja toisaalta jopa pelottavaa.”

Toinen vastaa aivan päinvastoin: ”Kuiskiminen ja siihen verrattavat ovat äänimaailmana ärsyttäviä. Kuten myös täydellinen hiljaisuus.”

Muuten lähes kaikki mainitsivat hiljaisuuden toivottuna asiana, vaikkakin myös sen, ettei hiljaista juuri koskaan ole. Moni mieltää kuitenkin myös luonnon äänet hiljaisuudeksi. Hiljaisuutta kuvaillaan usein metsässä käyskentelynä ja rauhassa olemisena, esimerkiksi vain luonnon äänien kuulemisena. Jokainen nimesi stressin poistamisen ja olon helpottumisen sekä hyvän mielen, terveysvaikutukseksi. Melu puolestaan nimettiin haitalliseksi. Eräs vastaaja sanoi myös näin: ”Hiljaisuudessa kun ei ole korvalle stimulantteja, alkaa ajatus kulkea, tulee ideoita ja huomio kääntyä itseensä.”

Tietenkin oletin, että ainakin joku musiikin parissa työskentelevä kertoo, miten on kuuloaan kehittänyt, mutta kuulemisen kehittämisen merkitys myös muissa kuin musiikillisissa töissä tuli näinkin pienellä otannalla mielenkiintoisesti esiin. Kun kysyin miten huomioit kuuntelemisen ja kuulemisen kehittymisen opetustyössäsi, sain seuraavan vastauksen teknikolta, joka myös opettaa työssään:

”Moottorin äänen antama tieto, ajo-oppilas tai tutkinnossa näytteen antaja käyttää konetta oikein tai väärin”

Kysymykseen miten olet kehittänyt kuuntelemistasi/kuuloasi ammattiasi varten, sain seuraavan vastauksen:

”Vika diagnoosin tekeminen koneen äänen perusteella kehittynyt vuosien saatossa”

Minusta se on mielenkiintoista. Me käytämme analyttisen kuuntelun taitoa moniin tehtäviin, mitä ei heti tule edes ajatelleeksi.

Kysyin kuinka usein kuuntelet tiedostaen, tarkentamatta kysymystä.

Kysymyksessä on tarkoituksellisesti tilaa, koska se paljastaa samalla jotakin siitä, mitä koetaan tiedostavaksi kuuntelemiseksi. Vastauksista paljastui myös seuraavaa:

”Päivittäin kuuntelen jotain tiedostaen, jos se ei ole musiikkia, se on jonkun puhetta, kissan naukumista ja mitä kaveri sillä tarkoittaa.”

”Liian harvoin. Oliko tuo vastaus? No sanotaan kerran viikossa, korkeintaan.”

”Mitähän tämä ”tiedostaen” tarkoittaa...?”

En ihan ymmärrä kysymystä, mutta vastaa kuitenkin, että en pidä taustamusiikista: koska on tottunut kuuntelemaan musiikkia aktiivisesti ja analysoiden, on vaikea olla esim. kahvilassa, jossa soi, koska korva kuitenkin nappaa asioita musiikista. Samoin esim. hierojalla musiikki, joka on tarkoitettu rentoutumiseen, aiheuttaakin keskittymistä sointukiertoihin ja kappaleen rakenteisiin.”

”Töissä koko ajan pakon edessä.”

Meillä on jo lähtökohtaisesti eri käsitys siitä, milloin kuuntelemme tiedostaen. Itselleni se merkitsee juuri analyysia ja sitä, että mietin, mitä musiikissa on sisällöllisesti, soundillisesti, teoreettisesti tai ylipäätään läsnäolevasti ja aktiivisella vastaanottamisella. On kuitenkin hyvä huomioida ensimmäinen vastaus: ihminen kuuntelee tiedostaen, kun hän on läsnä ja kuuntelee, mitä hänelle sanotaan. Hän käyttää kuuloa kommunikointiin myös esimerkiksi lemmikkiensä kanssa ja eri äänen sävyt kertovat paljonkin asioita, kun taas joku toinen kuulee esimerkiksi tässä vain, että kissa naukuu.

Sain 6 vastausta, joista 4 naisilta, iältään 22, 29, 45 ja 52 vuotta sekä kaksi miehiä, joista toinen oli iältään 41 ja toinen oli teknikko, joka ei kertonut ikäänsä. Vain yksi ei harrastanut musiikkia soittamalla itse, kaksi oli puoliammattilaisia (soittavat ammattimaisesti, tekevät keikkaa, mutta saavat pääelannon muualta) ja kolme musiikin opettajaa.

Ajan musiikilliset ilmiöt tulevat esiin etenkin nuorempana, mielimusiikista kysyttäessä. Hyvin usein on kuunneltu sitä, mitä perhe kuuntelee, mitä kaverit kuuntelevat tai mikä on pinnalla. ”Lapsena (alle 12v.) minulla ei ollut varsinaisesti omaa mielimusiikkia, tykkäsin siitä mistä vanhempani tai kaverini pitivät, tai mitä nyt satuin kuulemaan. Kotona muistan että kuunneltiin ainakin Ultra Brata koko perheen kanssa. Äitini lauloi barbershop-kuorossa, kävin kuuntelemassa sen konsertteja ja muistan nauttineeni siitä musiikista. Yläasteella kuuntelin paljon radiopoppia ja siihen aikaan pinnalla olleita artisteja ja bändejä. Minulle oli jokseenkin tärkeää kuunnella ”coolia” musiikkia ja tykätä samanlaisesta musiikista kuin muutkin nuoret. Jossain vaiheessa teini-ikää kuuntelin myös paljon rockia, jota veljeni ja isäni kuuntelivat.”

”Musiikkia aivoille läpi elämän” - artikkelissa tämä tulee esiin identiteetin rakentamisena. Lähipiiri tuntuu vaikuttavan usein siihen, mitä musiikkia etenkin nuorena kuunnellaan. Nuori etsii omaa itseään erilaisten asioiden kautta, ja musiikki tuntuu kuuluvan monella tärkeänä osana identiteetin rakentamisprosessissa. Itsenäistyminen näkyi myös, oma maku alkoi kehittyä enemmän lukioiässä. Ammattiin kouluttautuminen tai runsas harrastaminen vie musiikkia myös kuuntelun osalta seikkailullisempaan suuntaan. Aletaankin kuunnella kaikkea erilaista. Kolmella haastateltavista oli paljonkin kuvailuja musiikin kuuntelemisesta ja siitä, miten mielimusiikki on kehittynyt tai vaikuttanut. Hauskaa on myös maun vaihtuminen. Eräs musiikkipedagogi ei pitänyt oopperasta lapsena lainkaan, nyt aikuisena hän on laulanut klassista musiikkia pitkällekin ja suurella nautinnolla. ”Legendana kulkee edelleen ensimmäinen passiokokemukseni, missä olen pikkuvanhan tytön äänellä todennut jonkin sopraano-aarian kohdalla äidilleni: Kaamee kiljukaula... No nyt vetelen itse samoja biisejä ja nautin niistä ihan hirveästi.”

Omaa suhdetta musiikkiin on muuttanut myös oma soittaminen – joskus paljonkin.

”Ennen omia kantele-opintojani mielikuvani kansanmusiikista oli lähinnä vaka-vanha väinämöinen tasoa. Luulen että en ole ainut. Toivoisin, että kyseinen genre saisi lisää näkyvyyttä Suomessa, sillä kansanmusa puolen koulutuksen saaneet ovat todella rautaisia muusikoita ja heidän musiikkinsa on mielenkiintoista.”

Samalla tavalla kuin voi löytää jotain kokonaan uutta, saattaa löytää jotain uutta vanhasta, siitä, minkä on jo kuullut: ”Juurikin huomasin tovi sitten, että olin kuunnellut tiettyjä biisejä radiosta vuosia, sitten jouduin itse perehtymään niihin eli treenaamaan niitä ja soittamaan niitä, niin niistä avautui ihan uusi maailma.. Ai tässä on tällainen kierto, onpa hieno, onpa hienot sanat jne. Oli jännä asia.”

Musiikin osalta sen tärkeyden tiivistää hienosti minusta seuraava vapaa kommentti:

”Musiikki on hieno asia ja maailma parempi paikka sen kanssa kuin sitä ilman.”

10 YHTEENVETO

Artikkeleita ja kirjoituksia tähän työhön liittyen löytyi lopulta todella paljon. Kuulosta ja kuulemisesta on paljon asiaa, musiikki koskettaa niin paljon lähes kaikkia, että se on suorastaan jo ihmeellistä. Kuitenkin enemmän löytyi hyviä, mutta melko kapea-alaisia tutkimuksia. Samoin kun mitä olen keskustellut ihmisten kanssa, tuntuvat monet tietävän aina jonkun puolen kuulosta ja kuulemisesta, mutta laajempi perehtyneisyys on harvassa. Kiinnostusta kyllä näyttäisi olevan paljonkin. Minusta on kuitenkin hieman outoakin se, että muusikot kokevat esimerkiksi säveltapailun usein melko haastavana eikä kuitenkaan kuuloa harjaannuttavaa opetusta ole. Tai ehkei tiedetä oikein, miten pitäisi harjoituttaa, koska kuuntelukasvatus usein käsitetään lähinnä vain erilaisten orkestereiden kuuntelemiseksi. Ihmisillä on kuitenkin monta tapaa oppia. Samalla tavalla ihmisillä on eri keskittymis- ja kehittymispisteitä kuuntelussaan. Kuuloa pidetään aika itsestään selvänä aistina ja aistina, joka on semmoinen kuin se on. Jos säveltapailussa kuuleminen on vaikeaa, on oppilas usein vain ”huono”, eikä mietitä ollenkaan, mitä oppilas sitten oikeasti kuulee.

Kun tarkastin vireestä kertovaa osuutta muutaman jousisoittajan kanssa, päädyimme hyvin mielenkiintoisiin keskusteluihin siitä, mitä milläkin tarkoitamme ja miten paljon siitä pitää toiselle selittää. Toivoinkin, että myös tämä opinnäytetyö herättäisi keskustelua ja ainakin sen tuokion perusteella työ onnistui hyvin.

Löysin uutta tietoa, mikä oli myös tavoitteena itselleni. Jouduin aika paljon miettimään myös sitä, miten ilmaisen asioita. Miten saisin kerrottua sen, minkä jo tiedän, puhumattakaan miten selittäisin uuden tiedon.

Haastavaksi työn teki myös se, että en valinnut kovinkaan perinteistä muotoa tehdä sitä eikä sitä voinutkaan käyttää. Muodon rikkominen on kuitenkin harkittua, ja totesimme opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa sen palvelevan sisältöä myös sisällysluettelon osalta.

Jouduin jonkun verran muokkaamaan samaakin tekstiä useaankin otteeseen, ja tälle työlle sopivasti, jouduin lukemaan itselleni usein ääneen. Kun kuulin tekstin, huomasin siinä enemmän. Asiat myös sivuavat toisiaan ja menevät jonkun verran päällekkäin. Niitä ei aina voi erottaa toisistaan. Joskus joutui toistamaan asioita, esimerkiksi pohjustaessaan seuraavaa asiaa.

Mietin myös, miten laajalti asioista pitää kertoa. Yksityiskohtia olisi voinut tarkastaa, ja itsestäni toisaalta tuntuikin, että jokaiseen osioon olisin halunnut jonkun asiantuntijatarkastajan.

Musiikin tärkeys ja ainutlaatuisuus tulee esiin joka paikassa. Sillä on huomattava merkitys ihmisten elämässä. Onkin hämmästyttävää, että sitä ja sen moninaisuutta pidetään niin itsestään selvänä ja nytkin, kun omakin koulumme lopetetaan, ihmettelen vaan, miten voidaan karsia näin tärkeästä osasta elämää. Musiikki soi joka paikassa kaupoista takseihin. Sen merkitys ulottuu viihteestä syvälliseen taiteeseen ja jopa elämän pelastukseen. Ammatista arjen pakoon musiikki parantaa, lohduttaa ja tuo ihmisiä yhteen. Jos mitään, niin pitäisi panostaa kulttuuriin ja musiikkiin enemmän, ja sitä enemmän mitä vaikeampia aikoja eletään.

Opinnäytetyöprosessi oli mielenkiintoinen ja toi myös yllätyksiä mukanaan, mikä oli hienoa.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet:

Ahonen, H. 1992. Musiikki, sanaton kieli: musiikkiterapian perusteet.

Korjattu 3.painos 2000. Helsinki: Finn Lectura

Ampuja, O. & Peltomaa, M. (toim.) 2014. Huutoja hiljaisuuteen: ihminen ääniympäristössä. Helsinki: Gaudeamus

Kangas, P. 2007. Soitan, mutta kuuntelenko? 10-15-vuotiaiden huilunsoiton opiskelijoiden klassisen musiikin kuuntelukokemukset. Stadia, Helsingin ammattikorkeakoulu, Musiikin koulutusohjelma. [viitattu 26.4.2016] AMK-opinnäytetyö.

Saatavissa: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/37339/stadia-1195738035-6.pdf?sequence=1>

Lehtonen, K. (toim.), 1989 (useita kirjoittajia). Musiikki terveyden edistäjänä. Helsinki: Wsoy

Levitin, D.J. 2006 (ilmestynyt suomeksi 2010, suomentanut Timo Paukku teoksesta This Is Your Brain On Music). Musiikki ja aivot: ihmisen erään pakkomielteen tiedettä. Helsinki:Terra Cognita/Hakapaino

Mäkinen, A. 2010. Matkalla opettajasta Suzuki-opettajaksi. Metropolia, Helsinki, musiikin koulutusohjelma/musiikkipedagogi [viitattu 26.4.2016]. AMK-opinnäytetyö.

Saatavissa:

<https://theseus.fi/bitstream/handle/10024/14812/Matkalla.pdf?sequence=1>

Niemelä, K & Sundberg, I. 2008. Yhteismusisointi pianon- ja viulunsoitonopetuksen alkeistasolla. Lahden ammattikorkeakoulu, Musiikin laitos. [viitattu 2.2.2016] . AMK-opinnäytetyö.

Saatavissa: www.theseus.fi/bitstream/10024/1613/1/Niemela_Kristiina.pdf

Nivala, S. 2011. Kansanlauluja klarinetille – yhteismusisoinnin ilot ja haasteet. Oulun seudun ammattikorkeakoulu [viitattu 27.4.2016]. AMK-opinnäytetyö. Saatavissa:

http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/31725/OPINNAYTETYO_2011.pdf

[?sequence=1](#)

Olsonen, M. 2012. Hyvä Soiton Opettaminen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 137, Jyväskylä.

Sacks, O. 2007 (suomentanut Seija Kerttula teoksesta Tales of music and the brain). Musikofilia - tarinoita musiikista ja aivoista, 2008 laajennettu uusi painos. Espoo: Absurdia

Internetlähteet:

Apiola, H. päivitetty 2015. Matematiikkaa ja musiikkia. [viitattu 10.2.2016]

Saatavissa: <http://math.aalto.fi/~apiola/intmath/musmat.html>

Demi.fi [viitattu 27.4.2016] Keskustelupalsta Demissä, 2015. Mitä musiikki on teille?

Saatavissa: <http://www.demi.fi/keskustelut/musa/mita-musiikki-teille#.VyCQeObj3NU>

Fleury, C. & Kyllönen, T. 2013. Absoluuttinen sävelkorva. Yle.fi/akuutti. [viitattu 10.2.2016].

Saatavissa: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/02/20/absoluuttinen-savelkorva>

Horn, S. 2013. Music Changes Your Brain. Time [viitattu 12.3.2016].

Saatavuus: <http://ideas.time.com/2013/08/16/singing-changes-your-brain/>

Heikkinen, K. 2012. Musiikki tehoaa kuin lääke. Hyväterveys.fi, Sanoma Media Finland Oy [viitattu 2.2.2016]. Saatavissa:

http://www.hyvaterveys.fi/artikkeli/mieli/musiikki_tehoaa_kuin_laake

Joutsenvirta, A. 2005. Akustiikan perusteet, Sibelius-Akatemian verkko-oppimateriaali. Siba.fi. Julkaistu 2005, viimeisin päivitys 2009. [viitattu 27.4.2016]

Saatavissa: <http://www2.siba.fi/akustiikka/index.php?id=1&la=fi>

Kallionpää, K. 2015. Helsinkiläisprofessori: Musiikki kehittää aivoja luultua enemmän. Helsingin Sanomat, hs.fi [viitattu 2.2.2016]

Saatavissa: <http://www.hs.fi/i ihmiset/a1426479600770>

Karjula, M-L. Teostory 3/2009, Soittaminen jumppaa aivojamme.
Jyväskylän yliopiston sivut. [viitattu 26.4.2016]

Saatavissa: https://www.jyu.fi/hum/laitokset/musiikki/en/research/coe/Media/Soittaminen_Jumppaa_Aivojamme.pdf

Kuva 1 : Teppo Särkämö & Minna Huotilainen artikkelista Musiikkia aivoille läpi elämän [viitattu 26.4.2016]

Saatavissa: <http://docplayer.fi/3573681-Musiikkia-aivoille-lapi-elaman.html>

Kuva 2: Kuuloliitto.fi, 2009 [liitetty 9.3.2016] Cochlear Nordic Ab

Saatavissa: <http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/kuuleminen/>

Kuuloliitto ry, 2009. Kuulo ja kuuleminen. Kuuloliitto.fi [viitattu 9.3.2016]

Saatavissa: <http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/kuuleminen>

Laakso, L-K. 2015. Voiko musiikki auttaa aivoinfarktista toipuvaa? Yle.fi [viitattu 10.2.2016]

Saatavissa:

<http://yle.fi/teos/ihmeellisetaivot/artikkeli.php?id=124643&title=voiko-musiikki-auttaa-aivoinfarktista-toipuvaa->

Numminen, P. 2016. Aivoista löytyi musiikkihuone. Iltalehti. [viitattu 12.3.2016]

Saatavissa: http://www.iltalehti.fi/ulkomaat/2016020921092640_ul.shtml

Särkämö, T. & Huotilainen, M. 2012. Musiikkia aivoille läpi elämän. Suomen Lääkärilehti 17/2012, vsk 67. Sivu 2. [viitattu 26.4.2016]

Saatavissa: <http://docplayer.fi/3573681-Musiikkia-aivoille-lapi-elaman.html>

Toimittajat: Hazel ja Shirley2, 2007. Savonlinnan normaalikoulu, antiikin kreikka-sivut/projekti. [viitattu 10.2.2016] Saatavissa:

http://www.peda.net/en/magazine/savonlinna/ak?m=content&a_id=12

